

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

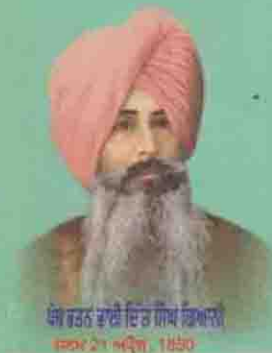
20/-

ਅੰਕ 4

ਸਾਲ 2

ਅਪ੍ਰੈਲ 2011

(ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ)

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮਤੀ
ਜਨਮ 21 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1850

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ
ਜਨਮ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1849

ਵਿਸ਼ਵ ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੱਪ 2011 ਦੇ ਸੈਮੀਫਾਈਨਲ ਜੋ ਕਿ 30 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਮੌਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਮੈਚ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਭਾਰਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜਿਆ।

ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 2 ਵਿਕਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ

ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ 85 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਨ ਆਫ ਦਾ ਮੈਚ ਚਿਹਾ

ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਮੁੱਖ ਸਰਪ੍ਰਸਤ)

ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਫ਼ਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਵਿਲਖਣ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ (ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ) ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ। ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਿਲਾਪੜੇ ਤੇ ਸਾਊ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੱਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਾਲਜ ਜੀਵਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਧੱਤਲੇਦਾਰ ਨੌਜੁਆਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਬੇਦਾਗ਼ ਨੇਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ
(ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ)

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਲਵੰਤ ਰਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਅਤੇ ਬਲਵੰਤ ਰਾਮ ਤੋਂ ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਣਿਆ। ਵਧਾਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ। ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵੱਲੋਂ ਅਜੇਹੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਮੁੱਖ ਸਪਸ਼ਤ: ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

(ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ)

ਸਾਲ: 2

ਅਪ੍ਰੈਲ: 2011

ਅੰਕ : 4

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ: ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ

9465216530

ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ: 1. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ

9316133498 (ਆਨਰੇਰੀ)

2. ਇੰਜ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ

9815549523 (ਆਨਰੇਰੀ)

ਨਿਊਜ ਐਡੀਟਰ:-

ਹਰਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਨਿੱਖੀ

ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ:-

ਨੈਬ ਸਿੰਘ

ਕੰਪਿਊਟਰ ਕੰਪੋਜਰ

ਮਿਸ. ਅਪਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ

1. ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ, ਚੇਅਰਮੈਨ
2. ਸ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿਧੂ
3. ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਲੱਡ
4. ਸ. ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੂਪਾਲ
5. ਸ. ਦੇਸਰਾਜ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ

ਮਾਇਆ ਭੋਜਣ ਲਈ ਪਤਾ:-

ਸੰਪਾਦਕ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ,

A/C: 65077080586,

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਪਟਿਆਲਾ, ਸਾਖਾ ਕਜਹੇੜੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਤਤਕਰਾ

+ ਸੋਧਿਆ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕੌਮ ਨੂੰ	ਸੰਪਾਦਕੀ	2
ਵੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼	ਗੁਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ	4
+ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਬਚਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ	ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ 14 ਅਗਸਤ 1899	
+ ਪੰਨਾ 5-8 ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ 111 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ	ਸ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ	12
+ ਪੁਸ਼ਨ ਉਤਰ	ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ	14
+ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ	ਸ ਇੱਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ	18
+ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ ਸਾਖੀ	ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ	20
+ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਰਬੀ	22
ਆਪ ਵੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝੀਏ	+ ਪਿੰਡ ਹੋਦ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਥਾਪਤ ਕਰੋ ਸ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ	24
+ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੇ ਬਸਿੰਦੇ	+ ਅਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਕੌਣ?	26
+ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਰਬੀ	+ ਔਰੰਗੇ ਦੀ ਰੂਹ	28
+ ਪਿੰਡ ਹੋਦ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਥਾਪਤ ਕਰੋ ਸ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ	+ ਪ੍ਰੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ	31
+ ਅਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਕੌਣ?	+ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਠ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ?	33
+ ਔਰੰਗੇ ਦੀ ਰੂਹ	+ ਵਿਅੰਗ ਟੋਟਕੇ	35
+ ਪ੍ਰੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ	+ ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ	36
+ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਠ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ?	+ ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੇ ਕਿਆ ਭਇਆ	39
+ ਵਿਅੰਗ ਟੋਟਕੇ	+ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰ	41
+ ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ	+ ਜੀਵਨ ਬੀਓਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ	42
+ ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੇ ਕਿਆ ਭਇਆ		
+ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰ		
+ ਜੀਵਨ ਬੀਓਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ		

ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਸੰਪਾਦਕ

ਚੰਦਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਸਮਾਂ	ਦੇਸ਼ ਵਿਚ	ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ
ਸਾਲਾਨਾ	200/-	\$ 40
ਪੰਜ ਸਾਲ	900/-	\$200
ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰ	6000/-	\$1500

website:- www.bhaiditsinghpatrika.com

ਇੱਕ
ਕਾਪੀ
20/-

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪਤਾ
ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

712, ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਕਜਹੇੜੀ,
ਯੂ.ਟੀ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ। 160036

ਫੋਨ:- 0172-2623163, 9465216530

E-Mail:- bhaiditsinghpatrika@yahoo.com

ਫਾਪਕ, ਆਰ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਨੇ ਮਾਲਕ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਿੰਟ-ਓ-ਪੈਕ ਕਜਹੇੜੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਫੋਨ:- 0172-2667070 ਤੋਂ ਫਾਪਕ ਕ੍ਰੇ #712, ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੰਪਲੈਕਸ ਕਜਹੇੜੀ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ। ਸੰਪਾਦਕ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ।

“ਸੋਧਿਆ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਾਜਿਸ਼”

ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸਰਵ ਉੱਚ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ? ਕੀ ਉਹ ਸਰਵ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ? ਕੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀਆਂ? ਕਿਵੇਂ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਆਦਿ ਕਈ ਅਜੇਹੇ ਸਵਾਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪੁੱਛ ਪੜਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸਿਰਫ਼ ਝੋਲੀ ਚੱਕ ਹੀ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਜਥੇਦਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਕੇ, ਨਾਪ ਤੋਲ ਕੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਕੇ, ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ! ਅਸਲ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਪਣੇ ਆਕਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅਕਸਰ ਇੰਦਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਪ੍ਰੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 1897 ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਛੇਕਿਆ ਗਿਆਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੀ ਕੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੌਮ ਦੀ ਡਿਗ ਰਹੀ ਸ਼ਾਖ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕੌਮ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਅਲੰਬਤਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ-ਮਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਸਨ। ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਸਾਥੀ ਭਾਈਆਂ, ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਰਬਾਰ

ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਸ਼ਰੇਆਮ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਖਰ ਜਦੋਂ ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਦੇ ਥੱਲਿਓਂ ਗੱਦੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਖੁੰਦਗ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬੇਦੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਤੋਂ ਛੇਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਰਤਨ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਮੋਢੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 51/- ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਤੋਰੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਅਜੇਹੇ ਫੈਸਲੇ ਅਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਏ ਹਨ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਹਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ, ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਕਲਗੀ ਦਾ ਰੌਲਾ, ਕਦੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਰੌਲਾ, ਪਰ 2003 ਤੋਂ ਸਰਵ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜੋ ਕਿ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ 15 ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖ, ਵਿਚਾਰ, ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੰਜੇ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸੋਧਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਰਾਜਗੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਕਾ ਦੀ ਇਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 9 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ

ਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚੋਤੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿ 2003 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕਰ ਮਾਰੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੇ ਆਕਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਕਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਸੀ ਚੌਧਰੂ ਲਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਸਾਜਿਸਾਂ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹਰ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਭ ਅੰਦਰ ਖਾਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂ ਸ਼ਰੇਆਮ ਸ.ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦੇ ਏਜੰਟ ਕਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਕਿੰਨੀ ਜ਼ੁਅਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣੇ ਨੂੰ 9 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਅੱਜ ਉਹ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੰਨਾ ਬੇ-ਹੁੱਦਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣਾ ਕੌਮ ਦਾ ਕੀ ਸਵਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ ਵਜੋਂ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਿ 'ਤੇ ਹੀ ਸੰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਤਾਂ ਪੁਰੇ ਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈ ਹੈ? ਉਲਟਾ ਚੋਰ ਕੋਤਾਵਾਲ ਨੂੰ ਡਾਂਟੇ। ਭਲਾ ਸੰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਛੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਕਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ? ਇਹ ਇੱਕ ਬੇਲੋੜੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੇ ਸਿੰਗ ਫਸਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤੋਹਮਤਾ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੋਈ ਧਿਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਇਹੀ ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ 2003 ਤੋਂ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ. ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਜਰੂਰੀ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਕੌਮ ਦੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜਾਂ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ

ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਬੁਕੱਲ ਵਿੱਚ ਲੱਭੂ ਭੰਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਸੋਧ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਨਾ ਕਰਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਜੇਹਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਹੀ ਡਿਊਟੀ ਸਮਝਕੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਕੋਈ ਸਰਵ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੱਲ ਕੱਢ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਖੇੜਾ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਕੌਮ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿੱਚ ਪਈ ਰਹੇਗੀ। ਸੋ ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ (ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ) ਵੱਲੋਂ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੌਜੂਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੁੱਤਬਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਪੌੜੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਬੈਠ ਹੀ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਕਾਇਮ ਰਖੀ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਆਪ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਕਰਨ ਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਤੁਹਾਡੀਆਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਵਿਲਖਣਤਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ। ਗੱਦੀ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੀ। ਸੋ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰਕੇ ਸੋਧਾਂ ਵਾਲੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਨਾ ਪੈਣ, ਸਗੋਂ ਕੌਮ ਇੱਕਮੁੱਠ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਾਪ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੋਗੇ। ਫੈਸਲਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ 'ਚ ਵੱਧ ਰਹੀ ਆਪਸੀ ਕੁੱਝਤਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਕੌਮ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਨਾ ਪੈ ਸਕਣ।

9465216530

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਕਿਉਂ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਕਈ ਪਾਠਕ ਵੀਰ ਤਾਂ ਭਾਵੁਕ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸੀ ਸਮੇਂ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਆਮ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਅਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਭਾਈ' ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਪੱਦਵੀ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ 'ਗਿਆਨੀ' ਇੱਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਗਿਆਨੀ ਇੱਕ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖੋਜ ਕੀਤਿਆਂ (ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨੀ ਪਾਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਗਿਆਨੀ ਲਿਖਦੇ ਸਨ) ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ- ਪਰ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਉਪਰੰਤ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ "ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ

ਗਿਆਨੀ" (ਜੀਵਨ, ਰਚਨਾ ਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ) ਲਿਖਕੇ ਇਸ ਅੰਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਇਕ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਖੁਦ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰੋ. ਓਰਿਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਾਤ ਦੇ ਬੱਲਬੁੱਤੇ ਤੇ ਇਹ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਦਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਕੇ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਸੀ ਤੇ ਭਾਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੁੱਤਬਾ ਸੀ। ਸੋ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਹ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਸਨ। ਸੋ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲਿਖਣ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ/ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜੋ

ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਭੇਜਦੇ ਰਹੋ। ਉਣਤਾਈਆਂ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਕਿ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ ਤੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ। **ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਸਹੀ- ਜਵਾਬ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ** ਕਾਲਮ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ- ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। **ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਾਲਮ** ਲਈ ਮੈਟਰੀਮੋਨੀਅਲ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਾਹੌਰ

4 ਅਗਸਤ 1899

ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਬਚਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਹਰ ਇੱਕ ਜੀਵ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਮੰਦਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਪਨੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਪਾਇ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਪੱਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਨਾ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅਪਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਦ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬਾਤਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲਨ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਹੈ॥

ਓਹ ਪੰਖੀ ਅਪਨੇ ਬਚਾਓ ਲਈ ਐਥੋਂ ਤਕ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸੱਪ ਯਾ ਬਿੱਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਓਹ ਅਪਨੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਅਤੇ ਅਰਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉੱਚੀ 2 ਬੋਲਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਭਰਾਵੇਂ ਆਓ ਕੱਠੇ ਹੋਵੋ ਸਾਡੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਓ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਦਰਦਨਾਕ ਪੁਨਿ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਸਾਰੇ ਪੰਖੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੀਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਰ ਓਹ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਉੱਚੀ 2 ਰੌਲਾ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸ ਵਿਰੋਧੀ ਪਰ ਉਡ 2 ਕੇ ਘੁੰਮਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਕੋਈ 2 ਵੱਡਾ ਦਲੇਰ ਉਸ ਦੇ ਚੁੰਜ ਯਾ ਪੰਜੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪਾਖੀ ਚਲਯਾ ਜਾਹ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸੁੱਟਾਂਗੇ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਾਉ ਵੇਲੇ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੱਪ ਯਾ ਬਿੱਲਾ ਆਦਿਕ ਡਰ ਕੇ ਅਪਨੇ ਛਿਪ ਜਾਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਓਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਸਾਕੇ ਆਪ ਵੱਡੇ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨੇ ਉਸ ਸਾਡੇ ਕਾਲ ਰੂਪ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਨਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਉਹ ਅਪਨੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਆ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਰਯਤਨ ਹੀ ਅਪਨੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਓਹ

ਅਪਨੇ ਨਾਲੋਂ ਮਾੜੇ ਅਰ ਦੂਸਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ 2 ਕੇ ਛੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜਿਸ ਜਗਾ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪਯਾ ਹੋਇਆ ਅਪਨਾ ਖਾਣਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਓਹ ਝੱਟ ਚੁਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਓਹ ਇਹ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਨਾਲੇ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਅਪਨਾ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਹਨ॥

ਇਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਹਰ ਇੱਕ ਅਪਨੇ ਆਰਾਮ ਲਈ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹਰੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਪਰ ਬੈਠਕੇ ਵੱਡਾ ਆਨੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਨਕੇ ਦਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹਾਲਤ ਅਸੀਂ ਅਪਨੇ ਬਚਾਓ ਅਰ ਪਾਲਨਾ ਲਈ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ॥

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਇਹ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਪੰਖੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨੱਸਨ ਭੱਜਨ ਅਰ ਉੱਡਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਓਹ ਅਪਨਾ ਪੂਰਾ 2 ਬਚਾਓ ਕਰ ਸੱਕਨ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਓਹ ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਚਾਓ ਤੇ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ॥

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਓਹ ਆਪ ਤੇ ਵੱਡੇ ਭਾਰੀ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੇਠ ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਹ ਇਹ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਪਨੀ ਉੱਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਵੇਗਾ ਅਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਹੇਠ ਰਹਕੇ ਸੁੱਕ ਜਾਏਂ ਗੇ, ਤਦ ਓਹ ਅਪਨਾ ਮੂੰਹ ਅਜੇਹੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਧਰ ਉਸਦਾ ਸਾਇਆ ਨਾ ਪਵੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਅਕਾਸ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਅਪਨੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਫੈਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਚੰਗੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲਦੇ ਫੁੱਲਦੇ ਹਨ॥

ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਓਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਪਨੇ ਤਣਿਆਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਖਿਚਕੇ ਅਪਨੇ ਪੱਤੇ-2 ਤੇ ਟਾਹਲੀ-2 ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਕੇ ਹਰੀ ਭਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪ ਥੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਦਬਾਕੇ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਹੀ ਰਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਘਨਸਾਇਆ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਪਨੇ ਬਣਾਓ ਅਰ ਪਾਲਨ ਦਾ ਉਪਾਓ ਬਿਛ ਕਰਦੇ ਦੇਖੀ ਦੇ ਹਨ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਅਪਨੇ ਬਚਾਓ ਅਰ ਪੋਖਨ ਦਾ

ਤਰੀਕਾ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਖੀਆਂ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਸੁੱਖ ਪਾਈਏ ॥

ਪਹਿਲੇ ਜਦ ਸਾਡੇ ਨਿਗਲ ਜਾਨ ਲਈ ਅੰਨਮਤੀ ਰੂਪੀ ਸੱਪ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਬਿੱਲੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਆਕੇ ਦਖਾਈ ਦੇਨ, ਤਦ ਅਸੀਂ ਭੀ ਅਪਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾਦਈਏ ਅਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਨਿੱਕੇ ਵੱਡੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਦਰਦਨਾਕ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ ਕਿ ਐ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸ਼ੀਓ ਆਓ ਅਰ ਮਿਲੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਨੂੰ ਭੱਖਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਜੇ ਵੱਡੇ 2 ਵਿੱਦਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੇਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੋਨ ਸੇ ਅਪਨੀ ਯੁਕਤੀ ਉਕਤੀ ਦੇ ਪੰਜਯਾਂ ਅਰ ਗੁਰ ਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਚੁੰਜਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਭੁਲਾ ਦੇਨ, ਅਰ ਜਿਤਨਾਂ ਚਿਰ ਓਹ ਅਪਨੀ ਕੁਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਲੇ ਨਾ ਜਾਣ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਅਪਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਜਿਸਤੇ ਓਹ ਅੰਨਮਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਜੋ ਅਪਨੇ ਜੇਹਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਅਪਨੇ ਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਛਪਨਗੇ ॥

ਇਸ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਅਪਨੇ ਤੇ ਦੁਰਬਲ ਅਰ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਲੋਗ ਯਾ ਕੌਮਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਨ ਅਸੀਂ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚ ਨਿਗਲ ਜਾਈਏ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ ਅਜੇਹੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਧਰਮ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕਰਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਡਾਢੇ ਮੋਟੇ ਅਰ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ ॥

ਦੂਸਰਾ ਅਸੀਂ ਅਪਨੇ ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਨਿਰੀ ਸੁਸਤੀ ਹੀ ਨਾ ਅਖਤਯਾਰ ਕਰ ਬੈਠੀਏ ਕਿੰਤੂ ਵੱਡੀ 2 ਸੈਂਦਾਗਰੀਆਂ, ਖੇਤੀ ਅਰ ਬਣਜ, ਥਯਾਪਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਪਾਹ ਗਰੀ ਨਾਲ ਅਪਨੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰੀਏ, ਇਸ ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਪਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖੀਏ ਓਥੇ ਹੀ ਜਾਕੇ ਅਪਨਾ ਡੇਰਾ ਲਗਾ ਦੇਈਏ, ਜਿਸਤੇ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਦੌਲਤ ਵੰਦ ਹੋ ਜਾਏਂਗੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੁੱਖ ਪਰ ਬੈਠਕੇ ਆਨੰਦ ਭੋਗਾਂਗੇ ॥

ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਰੁੱਖ ਵਾਂਗ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਉਸ ਕੌਮ ਥੋਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਪਰ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜੁਦਾ ਹੋਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਅਪਨਾ ਅਲੱਗ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਤੇ ਨਸੰਗ ਹੋਕੇ ਫਲੀਏ ਫੁੱਲੀਏ, ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਫਿਰਕਯਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਅਪਨੀ ਸਮਰੱਥਾਂ ਅਜੇਹੀ ਵਧਾਈਏ ਜਿਸ ਤੇ ਮੌਜਬ ਪੰਨ ਅਤੇ ਬਲ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੀਏ ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਐ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਤੂੰ ਦੇਖ ਜੋ ਅਪਨੇ ਬਚਾਓ ਅਰ ਆਰਾਮ ਲਈ ਓਹ ਗਰੀਬ ਪੰਖੀ ਅਤੇ ਓਹ ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਰੁੱਖ ਕਿਆ-2 ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਸਮਝ ਅਪਨੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਨ ਤੂੰ ਸਿਆਣਾਂ ਬਣ ਅਰ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ॥

ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ

ਨੀਤੀ ਬਚਨ

4 ਅਗਸਤ 1899

ਦੋਹਿਰਾ

ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੰਪਤ ਬਿਪਤ ਮਹਿ ਰਹੇ ਸਦਾ ਜੋ ਸੰਗ।

ਸੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਜਗ ਜਾਨੀਯਹ ਕਰੇ ਨ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੰਗ॥

ਇਸ ਨੀਤੀ ਬਚਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਖ ਅਪਨੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਰਹੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਾ, ਫਿਰ ਬਿਪਦਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੌਂਪਦਾ ਕਾਲ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ ਸੋਈ ਸੱਚਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਅਕਸਰ ਦੇਖਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵ ਸੁੱਖ ਸੰਪਦੀ

ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਤਯੰਤ ਹੀ ਸਨੇਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਬਿਪਦਾ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਸੰਗ ਤਿਆਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਓਹ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਸੱਚਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਓਹੋ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਥੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਿਤਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਅਪਨੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਜਾਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:-

“ਮਨ ਮੇਰੇ ਤਿਨ ਕੀ ਓਟ ਲੇਹਿ। ਮਨ ਤਨੁ ਅਪਨਾ ਤਿਨ ਜਨੁ ਦੇਹਿ॥ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਤਾ। ਸੋ ਜਨ ਸਰਬ ਥੋਕ ਕਾ ਦਾਤਾ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਨਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ। ਤਿਸ ਕੇ ਦਰਸਿ ਸਭ ਪਾਪ ਮਿਟਾਵਹਿ॥ ਅਵਰ ਸਿਆਨਪ ਸਗਲੀ ਛਾਡ। ਤਿਸ ਜਨੁ ਕੀ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਲਾਗ॥ ਆਵਨੁ ਜਾਨ ਨ ਹੋਵੀ ਤੇਰਾ। ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਜਨ ਕੇ ਪੂਜਹੁ ਸਦ ਪੈਰਾ॥”

ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪਉੜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐ ਮਨ ਤੂੰ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤਿਆਗਕੇ ਉਸ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਅਤੇ ਅਪਨਾ ਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਉਸਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਜਿਸਨੇ ਅਪਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ

ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਤੂੰ ਓਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇਂਗਾ, ਅਰ ਓਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਪਨੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਂਗਾ ਅਰ ਤੇਰੇ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਨਗੇ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਨਪਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਜਿਸਦੇ ਸੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਦੰਭੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਤਿਆਗਕੇ ਐਸੇ ਸੱਤ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਸਨੇਹੁ ਕਰ ਜਿਸਤੇ ਤੇਰਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਧਰ ਜਾਏ॥

ਕਯਾ ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਭੀ ਕਦੇ ਪਖੰਡ ਅਤੇ ਦੰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਮਝਨਗੇ?

ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਰਕਾਂ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ

ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਅਪਨੀ ਰਾਇ ਦੇ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ

ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਨਾ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ॥

ਆਪ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ, ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁਕਾਂ ਮਾਰੇ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਗਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ- “ਗੁਰ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ। ਗੁਰ ਬੋਹਤ ਤਾਰੇ ਭਵ ਪਾਰ। ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟਕਾਰ॥ ਅੰਧਕਾਰ ਮੇਂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਓਜਾਰਾ। ਗੁਰ ਕੈ ਸੰਗ ਸਗਲ ਨਿਸਤਾਰਾ॥”

ਆਦਿ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾਂ ਮੰਨਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾਉਂਦੇ ਹੋ॥

ਦੂਸਰਾ ਜੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਨਾ ਮੰਨਯਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਜੈਸੇ ਮੰਨਨਾ ਪਏਗਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਦੱਸੋ ਜੋ ਅਵਤਾਰ ਸੇ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਸ਼ਵਾ ਨੰਦ ਸਾਧੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਐਸੇ ਹੀ ਸੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਨ, ਇਸ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕਯਾ ਰਾਇ ਹੈ?

ਲੇ: ਦਾਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ
ਹਰੀਪੁਰ ਹਜ਼ਾਰਾ

ਨੋਟ:- ਸਾਡੇ ਇਹ ਮਿੱਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਡੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤ੍ਰ ਛਾਪੀਏ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਅਖਬਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਰ ਜਾਏਗਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਸਰਨਾਮੇਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ॥

ਅਸੀਂ ਅਪਨੇ ਪਯਾਰੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜ਼ਰੂਰ ਧਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਧਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਹਨ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨਾ ਸੋਚਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲੇ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨੇ ਪਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ॥

ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਖੀ ਐਸੀ ਮਿਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਰੱਦ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਏ ਕਿੰਤੂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮੰਨਨਾ ਪਵੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਾਹਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਜਿਸ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਪਕੜਾ ਗਏ ਹਨ ਸੋ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਨਾ ਪਏਗਾ ਪਰੰਤੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਗਏ ਹਨ ਕਿ “ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ” ਜਦ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਉਤਮ ਤੇ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਦ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਜੋ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭਾਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਧਾਰਨੇ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਨ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਥੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਕੌਣ ਮਿਲੇਗਾ॥

ਅੱਗੇ ਰਿਹੀ ਇਹ ਬਾਤ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅਰਥ ਯਾ ਭਾਵ ਦੱਸਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਕੋਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸੋ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਇਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੇ ਸੋਈ ਸਾਡਾ ਹਿਤਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕੁਰਾਨ ਯਾ ਅੰਜੀਲ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸਕੇ

ਸਮਝਾਉਨ ਵਾਲਾ ਮੌਲਵੀ ਯਾ ਪਾਦਰੀ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਓਹ ਲੋਗ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਭੀ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੱਸਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਗਯਾਨੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰੀਏ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਾਡੀ ਕ੍ਰਿਤਘਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਨਾ ਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ॥

ਇਸ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਲੋਗ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਰ ਆ ਕੇ ਨਿਰਾ ਬਾਪੀ ਦੇਕੇ ਪੈਰ ਧੋਕੇ ਪਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਰ ਓਹ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਸਲਾਂ ਤਕ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਹਾਂ ਸੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ॥

ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਓਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਲੈਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੜ ਭਿੜਕੇ ਮਰ ਜਾਏ ਜੈਸਾ ਕਿ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਜਿਸ ਪਰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁੱਖ ਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ “ਜਉ ਕਹਿ ਰਾਮ ਅਜੇਨ ਅਜੈ ਅਤਿ ਤੋ ਕਹਿ ਕੌਂਸਲ ਕੁੱਖ ਜਓਜੂ” ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹਨ ਜੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਦਮੀ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜੰਮਦਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਪਨੀ ਬਾਬਤ ਓਹ ਖੁਦ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਮੈਂਹੋ ਪ੍ਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ। ਦੇਖਨ ਆਓ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ”

ਫਿਰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਗੁਵਾਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇਹੁਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਕਾਰੀ ਆਏ” ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਜੋ ਧਰਮਧੁਜਾ ਧਰਤੀ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕੇਵਲ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਗਯਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਆਕੇ ਅਪਨਾ ਚਮਤਕਾਰ ਦਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਓਹ ਹੋਰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਗ ਆਮ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲਿਖਨ ਲਈ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਗਾ ਨਹੀਂ। ਅੱਗੇ ਫੇਰ॥

ਐ: ਖਾ: ਅ:

ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਨਰਾਇਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੌਰਾ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਜਦ ਮੈਂ ਦੌਰਾ ਕਰਦਾ ਰਿਆਸਤ ਮਲੋਂਦ ਵਿੱਚ ਗਯਾ ਤਦ ਉਥੇ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਜੋੜਮੇਲ ਹੋਇਆ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਅਤੇ ਵੱਖਯਾਨ ਹੋਏ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਨਨੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਆਨੰਦ ਹੋਇਆ ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਗਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਜੋੜਮੇਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਸਰਹੰਦ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਬ-ਉਵਰਸੀਅਰ ਨਹਿਰ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨੇ ਵੱਖਯਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ॥

ਲੇ: ਦਾਸ ਨਰਾਇਨ ਸਿੰਘ
ਉਪਦੇਸ਼ਕ

ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਰ ਵਿਚਾਰ

ਪਯਾਰੇ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ ॥

ਇੱਕ ਉਰਦੂ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਬੂ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 10 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮਜ਼ਮੂਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 4 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਲਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਰ 2 ਤੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਰ ਸਭ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕਰਦ ਦਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਨਾ ਜੋਗ ਹੈ ਅਰ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ॥

ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਧੂ ਕੌਣ ਭੇਖ ਦੇ ਸੇ-ਉਦਾਸੀ ਨਿਰਮਲ, ਬਰਾਗੀ, ਦਾਦੂ ਪੰਥੀ ਯਾ ਅਡਨਸ਼ਾਹੀਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੀ?

ਦੂਸਰਾ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਧੂ ਹੀ ਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਸੇ ਤਾਂ ਨੌਸ਼ਾਹੀਏ ਅਰ ਮਲੰਗ ਕਯੋਂ ਨ ਬੁਲਾਏ, ਜਿਸਤੇ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੇ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਰੱਖਿਆ ॥

ਦੂਸਰਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੇ ਕਿ ਨਿਰਾ ਕੁਪੀਨਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਯਾ ਜੜਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਸੇ ਜੋ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਭੂਤ ਪਾਕੇ ਮਾੜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਦੇਕੇ ਚੇਲੇ ਬਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਅਜੇਹੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਸੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਰ ਰਾਇ ਦੇਨਾ ਕਯਾ ਵਜ਼ਨ ਰਖਦਾ ਹੈ?

ਤੀਸਰਾ ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਜੀ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਹੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਅਪਨੇ ਬੇਟੇ ਦੇ ਬਯਾਹ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ॥

ਚੌਥਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਰਮ ਇਕ ਹੈ ਯਾ ਦੋਇ ਜੇ ਇਕ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਰਮ ਦੀ ਰਸਮ ਹੈ ਯਾ ਦੁਨਯਾਵੀ ਦਖਾਵਾ ਹੈ, ਜੇ ਧਰਮ ਰਸਮ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਰਖ ਨਾਲੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਧਰਮ ਜੁਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਮ “ਖਾਲਸੀ” ਹੈ ਯਾ ਕੁਝ ਹੋਰ। ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬੂ ਜੀ ਜ਼ਰੂਰ ਉੱਤ੍ਰ ਦੇਂਨਗੇ ॥

ਲੇ: ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਘ
ਅਮ੍ਰਗੜ੍ਹ ਰਿਆਸਤ ਪਟਯਾਲਾ

ਫਾਉਣੀ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਬਚਲਨਗਰ ਜੀ ਦੇ ਟਹਿਲੇ ਲਈ ਉਦਮ

ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਦਤ ਹੋਵੇ ਜੋ 23 ਜੂਨ ਨੂੰ ਇਸ ਫਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਤੀਸਰੇ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਜੋੜ ਮੇਲ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਬਜੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸੰਗਤ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲਗਾਈ, ਅਰ ਫਿਰ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚੌਂਕੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਚਖੰਡ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਤੋਂ

ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਫਿਰ ਰਸਾਈਦਾਰ ਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 21 ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਮਟ ਅਤੇ ਕਲਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਟਹਿਲੇ ਲਈ 264 ਰੁਪੱਯਾ ਅਦਾਸ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਦਫੇਦਾਰ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਏਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਾਏ ॥

ਇਸ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਸਚਖੰਡ ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਰ ਹੁਣ ਭੀ ਆਪ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰ ਕੇ ਟਹਲੇ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਖਾਲਸਾ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਪਰਮ ਕਾਰਜ ਹੈ ॥

ਲੇ: ਇੱਕ ਸਿੰਘ
ਔਰੰਗਾਬਾਦ

ਖਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਯੁਤ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ਹੈ ॥

ਖਾਰੀਆਂ ਨੱਗਰ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਐਨ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਏਥੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੱਗਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋੜਕੇ ਅਰੋੜੇ, ਸਿੱਖਾਂ, ਮੈਹਤਿਆਂ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਇੱਕੋ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸਭ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਸਨ। ਥੋੜੀ ਮੁਦੱਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਐਸੀ ਅਗਨੀ ਸੁਲਗੀ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤ ਨੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਕੇ ਹੁਣ ਅਪਨਾ ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਭੀ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ॥

ਬ੍ਰਹਮਨ ਪੇਟਪਾਲੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਦਾਨਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰੰਤੂ ਅਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਮੂਰਖਤਾ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ

ਹਿੰਦੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਟੈਕਸ ਲੈਨ ਵਾਸਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਮਾ ਜਾਨੇ ਪਰ ਕਿਰਿਆਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਨਾ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਿਧਰੇ ਵਾਢੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਆਯਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਰੋੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਐਹਦਨਾਮਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦਾ ਕੁਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ਗੁਰ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋਯਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਓਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦਾ ਧੰਨਯਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਸਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ॥

ਇਕ ਮੌਕਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਰ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਜਿਸ ਥੀ ਨਿਤਸੰਦੇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਭੀ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੀ ਹੈਂਕੜ ਤਾਂ ਅਜੇ ਕਾਇਮ ਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਦੂਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ॥

ਇਸਤੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਬਾਦ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਛਨਿੱਛਰ ਵਾਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਦੱਸਯਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਵਿੱਖਯਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਗੁਰਮੁਖਾਦਾ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਉਪਕਾਰ ਸੁਨਾਏ ਮਾਨੋਂ ਬਲਦੀ ਪਰ ਤੇਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰੰਤੂ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਗ਼ੈਰਾ ਸ਼ਾਇਦ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ॥

ਫੇਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਬ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਵੱਖਾਯਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਨਮਤੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੇਸ਼ ਕੁਝ ਨਾ ਗਈ। ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਏਥੋਂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਗੁਰ ਮੁਖਾਦਾ ਦੀ ਰੀਤੀ ਪਰ ਪੱਕਾ ਰਹੇਗਾ ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚਯਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਗੁਰ

ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜੋ ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਪਰ ਅਡੋਲ ਰਹਨ ॥

ਇਸ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਦੇ ਲਿਖਨ ਦਾ ਤਾਤ ਪਰਜ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਸ਼ਟ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਬਹੁਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿੱਥੇ ਅਗਲੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੀ ਹੀ ਸੁਲਕੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੋ ਭਾਈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੁਫਤ ਮੁਕਾਲਕ ਦੇਨ ਆਯਾ ਹੈ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸ਼ੋਕ, ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਐ ਕੌਮ ਤੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀ ਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਲਿਆਵਣ ਅਤੇ ਤੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੇ ॥

ਲੇ: ਸ. ਰ
ਖਾਰੀਆਂ

ਗੁਰ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਦੀਆਂ

ਕਤਿਆਲ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰ ਸਕੂਲ ਕੋਇਟਾ ਦੀ ਕੰਨਯਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵੱਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਗੁਰ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਰ ਇਹ ਜੰਵ ਬਹੁਤਵਾਲ ਤੇ ਨਕਈ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਆਈ ਸੀ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਨਰਾਇਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਕਾਹਿਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਢੁੱਕੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗੀ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਮੌਕੇ 2 ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਕੇ ਓਹ ਆਨੰਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਥਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੈ ॥

ਜਦ ਜੰਵ ਨੂੰ ਲੈਨ ਗਏ ਤਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਭੀੜ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਸਨ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਨੀ ਹੋਈ ਅਰ ਜਦ ਬਿਵਾਹ ਦਾ ਸਮਯ ਹੋਇਆ ਤਦ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਰਾਗੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਮੁਯਾਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਡੇ ਪੱਕੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਚਕ ਮਾੜ੍ਹ ਭੀ ਅੰਨਮਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਖਿਆ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ॥

ਲੇ: ਇੱਕ ਸਿੰਘ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ

ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਪਰ ਅੰਨਮਤੀ ਜ਼ੋਰ

ਡਿੰਗਾ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੇ ਸਭਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੌਨਕ ਅਤੇ ਸਭਾ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਛਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਸਹਾਇਕ ਪੱਕੇ 2 ਅਸੂਲਾਂ ਪਰ ਚਲਨੇ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ॥ 28 ਹਾੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਭਾ ਦੀ ਕੰਨਯਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸੀ ਅਰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਓਹ ਗੁਰਮੁਖਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਵਕਤ ਸਿਰ ਆ ਕੇ ਅੰਨਮਤੀ ਜ਼ੋਰ ਐਸਾ ਪਿਆਤੇ ਇਸ ਇਕ ਰਾਤ ਤੇ ਫਿਰ ਗਏ ਜਿਸ ਪਰ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਨਾ ਪਿਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਨਮਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਵਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਪਨੇ ਮਕਾਨ ਪਰ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਲਗਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅੰਨਮਤੀ ਬਾਬੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸਭਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਮਕਾਨ ਪਰ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਪਰ ਸਭਾ ਨੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਗ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਜੋੜ ਮੇਲਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਅਰ ਸਭਾ ਦੇ ਮਕਾਨ ਲਈ ਜੰਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਾਰਥ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਝਬਦੇਬਨ ਜਾਏਗਾ ॥

ਲੇ: ਇੱਕ ਸਿੰਘ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ

ਗੁੱਜਰਖਾਨ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਭਾ ਨੇ ਅਪਨੀ ਦੋਹਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈ ਦੇ ਘਰ ਕੀਤੀ ਅਰ ਅੱਗੇ ਭੀ ਦੋ ਦੋਹਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਅੰਨਮਤੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਰ ਇਹ ਸ਼ਾਦੀ ਪੂਰੀ 2 ਅੰਨਮਤੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਪਰ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸਿੰਘ ਹੋਕੇ ਅਪਨੀ ਸੰਤਾਨ ਯਾ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਅੰਨਮਤੀਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੰਨਯਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਵਾਇ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਹੋਰ ਕਯਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ॥

ਲੇ: ਇੱਕ ਵਿੱਦਯਾਸ਼ੀ
ਗੁੱਜਰਖਾਨ

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ-

“ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ”

ਸ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਾਂਗ ਹੋਲੀ ਵੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਸਰਦੀਆਂ ਮੁੱਕਣ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੌਸਮ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਬਹੁਤੀ ਸਰਦੀ, ਨਾ ਗਰਮੀ, ਲੋਕ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਭਾਰ ਲਾਹ ਕੇ ਹੋਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਲੀ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਤੇ ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਚੇਤ ਵਦੀ ਇੱਕ ਨੂੰ ਮਸਨੂਈ ਜੰਗ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ। ਪੈਦਲ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੋ ਦਲ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ।

ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪ ਇਸ ਮਸਨੂਈ ਜੰਗ (ਮਹੱਲਾ) ਦਾ ਕਰਤੱਬ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਭ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ। ਜੋ ਦਲ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰੋਪਾ ਬਖਸ਼ਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹੱਲਾ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਮਯ+ਹੱਲਾ ਭਾਵ ਬਣਾਉਣੀ ਹੱਲਾ। ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ 1757 ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਥਾਨ ‘ਤੇ ਚਲਾਈ। ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਖੇ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ।

ਉਂਝ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋੜੀਆਂ ਯਮੁਨਾ ਨਗਰ (ਹਰਿਆਣਾ), ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ (ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਅਤੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਖੇ

ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਨਮੋਹਣੇ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੂਰ-ਦਰਾਡੇ ਤੋਂ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਉਣ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਈਕਲਾਂ, ਸਕੂਟਰਾਂ, ਕਾਰਾਂ, ਟਰੈਕਟਰਾਂ, ਟਰੱਕਾਂ, ਬੱਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਯਮੁਨਾ ਨਗਰ (ਹਰਿਆਣਾ) ਨੂੰ ਤੁਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਘੀ ਮੁਕਤਸਰ ਮੇਲੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇੱਥੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਲਾਡਲੀਆਂ ਫੌਜਾਂ, ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਘੋੜਿਆਂ ‘ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਾਉਂਦੇ, ਸ਼ਸਤਰਾਂ-ਬਸਤਰਾਂ ‘ਚ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਣਾ ਤੋਂ 19 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 1680ਈ: ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਪੁਰਬ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਉਣੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ:-

**“ਅਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ॥
ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਸੈਹਬੀ ਯਹੈ ਹਮਾਰੈ ਪੀਰ॥”**

(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ 717)

ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਵੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 281 ‘ਤੇ ਇੰਝ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

**“ਬਰਫਾ ਵਾਲ ਕਟਾਰਾ ਤੇਗਾ ਕੜਫਾ ਦੇਗਾ ਗੋਲਾ ਹੈ।
ਫਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ ਅਰੁ ਕਰ ਦੋਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ।
ਸੁਭਟ ਸੁਚਾਲਾ ਅਰੁ ਲਖ ਬਾਹਾ ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ ਸੁਚੇਲਾ ਹੈ।
ਅਪਰ ਮੁਫਹਿਰਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਜੈਸੇ, ਤੈਸੇ ਬੋਲਾ ਹੋਲਾ ਹੈ।”**

ਹੋਲੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਰਾਜਾ

ਹਰਨਾਮਸ ਨੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਹੋਲਿਕਾ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹੋਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੜ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਹੋਲਿਕਾ ਸੜ ਗਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

**“ਜਲ ਅਗਨੀ ਵਿਚਿ ਘਤਿਆ,
ਜਲੈ ਨ ਭੁਭੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ।”**

(ਵਾਰ 10, ਪਾਉੜੀ 2)

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਬਚ ਗਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

**ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ,
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੈ॥
ਹਰਣਾਮਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ,
ਪੁਹਲਾਦ ਤਰਾਇਆ॥**

(ਆਸਾ ਮਹਲਾ 4, ਅੰਗ 451)

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ‘ਚ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਹਰਨਾਮਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

**“ਘਰਿ ਹਰਣਾਮਸ ਦੈਤ ਦੇ ਕਲਰਿ ਕਵਲੁ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ॥
ਪੜ੍ਹਨ ਪਠਾਇਆ ਚਾਟਸਾਲ ਪਾਧੇ ਚਿਤਿ ਹੋਆ ਅਹਿਲਾਦੁ॥”**

(ਵਾਰ 10, ਪਾਉੜੀ 2)

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਹਰ ਸਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਅੱਜ ਹੋਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਵਰਸਾਉਣ, ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ, ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋਲੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਲ-ਗੁਲਾਲ ਦਾ ਰੰਗ ਰੂਹਾਨੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦਾ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੰਗ ਹੈ:-

**“ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਬਨੇ ਫਾਗ॥
ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਗੀ ਮਿਲਿ ਖੇਲਨ ਲਾਗ॥
ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵ॥
ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਲਾਲ ਦੇਵ॥”**

(ਬਸੰਤ ਮਹਲਾ 5, ਘਰੂ 1, ਅੰਗ 1180)

ਹੋਲੀ ਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜਾਂ ਹੰਢੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਕੱਢ ਕੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਰੋਣਕ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੁਗਣੀ-ਚੌਗੁਣੀ ਝਲਕਦੀ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਰੰਗ ਆਪਣੀ ਮਹਿਕ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਖਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਲੋਕ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਤੇ ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਭੇਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗੱਲ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੋਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੰਘ ਇਸ ਉਤਸਵ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਸੱਜ-ਧੱਜ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਪਾ ਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ। ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਦੂਰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਲਾਉਂਦਾ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਦਾ, ਸਿੰਘ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਸਤਰ ਲੈ ਕੇ ਮਾਰੇ-ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਵੀ ਅੱਗੋਂ ਜੋਸ਼ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਨਕਲੀ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮਹੱਲਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੋੜਸਵਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਦਿਖਾਉਂਦੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾਉਂਦੇ, ਤੀਰ ਨਾਲ ਦੇਗ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਾਉਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕੜਾਹ-ਪੁਸ਼ਾਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘ ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਦੇਗ ਛਕਦੇ ਅਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਹ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦਿਨ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਗੁਰੂ ਜੱਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਖਰੀ ਦਿਨ (ਮਹੱਲੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ) ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਘਾਟੀ ਤੋਂ ਚਮਕਦੇ ਪਿੰਡੇ ਵਾਲੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਖਾਲਸਾਈ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਚਮਕਦੇ ਸਿੰਘ ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਕਰਤੱਬ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਇਸ ਹੋਲੇ-ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ 20 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਇਆ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

— 101 —

ਵੈਸਾਖੀ ਦੀ ਸਾਖੀ

(ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ ਜੈਤਾ) ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ)

ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ

1952 ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਉਤਰੀ ਬਾਹੀ 'ਤੇ ਸਜੇ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ, ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਢਾਡੀ ਜਥੇ ਪਾਸੋਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1958 ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਤੱਕ, ਤੇ ਉਸ ਉਪ੍ਰੰਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਬੰਧੀ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ; ਉਸ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸਾਰ, ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਲੇਖ 'ਵੈਸਾਖੁ ਭਲਾ...' ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਬੋਹੜਾ ਹੀ ਸਮਾ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰ ਕੇ ਬੋਟੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ, ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ ਜੈਤਾ) ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਪੁਸਤਕ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਬਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ ਜਯਤਾ) ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਵੀ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਪੁਸਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਡਾ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਟਿਪਲ ਐਮ.ਏ., ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ., ਪਟਿਆਲਾ, ਸਾਬਕਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਾਸ਼ਾ ਅਫ਼ਸਰ ਬਠਿੰਡਾ, ਪਾਸੋਂ ਸੰਪਾਦਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਕੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤੇ ਵਾਕਿਆ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਪਾ ਲਵਾਂਗੇ, ਜੋ ਹਰੇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ, ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਸਮੇਂ, ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹੋ ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਤ ਕਿਤਾਬ ਗੁਰ ਕੇ ਬੋਟੇ ਵਿਚ ਪੰਨਾ 424 ਤੋਂ 429 ਤੱਕ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਬਿਰਤਾਂਤ :

ਆਪ (ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਮਕਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿਠੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੋਢੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ

ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਜੰਗਾਂ, ਸਮਾਜਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਕੁਟਿਲਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਵਾਦ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕੁਟਿਲਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਵਾਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਮੰਤਵ ਤੇ ਮਨੋਰਥ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਧਰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ - ਇਸਲਾਮ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤਿਆ - ਲਾਲਚ, 52 ਡਰ, ਤਸ਼ੱਦਦ ਤੇ ਕਤਲਿਆਮ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਿਆਦ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਮ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਤੀਜੀ ਸ਼ਰਤ ਮੌਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ। ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਕਾ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਜੋਖਮ ਭਰੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲਈ। ਸ਼ਾਹੀ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸੀ ਕਿ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਚ ਸੀਸ ਤੇ ਧੜ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵੰਡੇਰਾ ਪਿਟਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੀਸ ਤੇ ਧੜ ਉਠਾ ਲਵੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧੜ ਤੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਭ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮ ਭਗਤ ਅਖਵਾ ਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸਦਾ ਨੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਤਾਇਆ ਭਾਈ ਆਗਿਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਅਤੇ ਧੜ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਲਈ। ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਵੇਖ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਇਉਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗੁੱਖ ਉਗ ਆਏ ਹੋਣ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕਤੀ ਵਿਚ ਲੈ ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ ਆਖਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ? ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਸੀਸ ਨੂੰ ਓਥੋਂ ਉਠਾਉਣ ਤੇ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਉਂ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ? ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ? ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਸ਼ਰਮ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ? ਇਤਿਆਦਿ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਅਹਿਮ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲੱਖਾਂ ਕੁੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ।

ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਦਮਦਮੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਘਿਓ ਆਦਿ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਉਠੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਦਮਦਮੇ ਵਿਚੋਂ, "ਜੈ ਤੇਗ਼, ਜੈ ਤੇਗ਼" ਉਚਾਰਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।" ਇਕ ਸੇਵਕ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੰਜ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ।

ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਤੰਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਘੁਸਰ ਮੁਸਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਮਾਰ ਮੁਕਾਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕੱਚੇ ਸਿੱਖ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖਿਸਕਣ ਲੱਗੇ ਪਰ ਸਿਦਕਵਾਨ ਟਿਕੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਏ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਤਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਇਆ। ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਮੁੜ ਜੀਵਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ! ਪਰ ਇਹ ਰਹੱਸ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦਾ ਭੇਦ ਕੌਣ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਦਾ ਕੌਤਕ ਕੀਤਾ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਕੌਤਕ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਡੂੰਘੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਮੁੜ ਜੀਵਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ

ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ, ਨਿਕਟਵਰਤੀ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੇਟਾ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੌਤਕ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਥਰੂ ਕੌਣ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ! ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਚਿੰਨ੍ਹਾਤਮਿਕ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਲੇਖੇ ਲੱਗਾ ਸੀਸ ਤਲਵਾਰ ਲੇਖੇ ਲੱਗਾ ਸੀਸ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਲੰਮੀ ਨਦਰ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਭ ਕੁਝ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਤਿਕਾਰੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਚਿੱਤਰ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖੋਂ ਅਹਿਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇਉਂ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਨਣ ਕੀਤੀ ਹੈ : ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੇ ਅਭਿਲਾਖੀ ਸਿੱਖ ਆਉਣ ਤਾਂ ਪੰਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ। ਉਹ ਸਣੇ ਕੇਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ; ਸਵੱਛ ਬਸਤਰ ਪਾਰਨ ਕਰਨ। ਫਿਰ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਕੰਬਲ ਵਿਛਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਉਪਰ ਉਹ ਪੰਜੇ ਆਸਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ। ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਾਟਾ ਉਸ ਕੰਬਲ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਜਲ ਪਾ ਲੈਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਵਾ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਠਾ ਲੈਣ ਤੇ ਸਰਬਲੋਹ ਦੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਜਲ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਪਾ ਕੇ, ਬੀਰ ਆਸਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਖੰਡਾ ਲੈ ਕੇ, ਇਕ ਸਿੰਘ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਖੰਡਾ ਫੇਰੇ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ। ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਬਾਟੇ ਉਪਰ ਰੱਖੇ। ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਚਾਰੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਬਾਟੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ।

ਉਹ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੱਈਏ, ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਅਨੰਦੁ ਸਾਹਿਬ। ਇਉਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਹਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀ ਦੇ ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ, ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ, ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ। ਹਰ ਵਾਰ ਚੁਲੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਾਚਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤਿਹ

ਗੱਜਾਵੇ। ਇਕੋ ਬਾਟੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਾਂ ਮੁਖੀ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇ। ਇਸ ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕਤਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਇਕ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਪਾਣੀ ਛਕਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਪੰਜ ਕਕਾਰ

ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੰਜ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਤੇ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ; ਤੇ ਫਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਸਿੱਖ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਉਹ ਕਕਾਰ ਹਨ : ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕਤਾ, ਕੱਛ (ਕਛਹਿਰਾ), ਕੇਸ ਤੇ ਕੰਘਾ। ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਬੜੇ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ।

ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ

ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਾਂ ਖਾਲਸਾ ਬਣਨ ਲਈ ਕੇਹੜੇ ਕੇਹੜੇ ਨਿਯਮ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ।

1. ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਚਿਤਾਰੇ। ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਹੈ।
2. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦੁਖੀ, ਦੀਨ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਆ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਆਰਾਮ, ਸੁਖ, ਚੈਨ, ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਚੱਲ ਪਵੇ।
3. ਜਾਤ-ਸੁਜਾਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ।
4. ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰੀਤ ਰਿਵਾਜ ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲੇ। ਫਿਰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।
5. ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਪਿਆਰ ਸਹਿਤ ਸ਼ਸਤਰ ਸਜਾਵੇ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤਰ ਬੰਦਾ ਗਿੱਦੜ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਜਪ, ਤਪ, ਸਤ, ਸੰਜਮ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
6. ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਰੋਮਾਂ ਭਾਵ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਉਹ ਔਜ਼ਾਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੇਸ ਕਤਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗਣ ਦੇਵੇ।

7. ਦਸਤਾਰ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖੇ।

8. ਨੱਕ ਕੰਨ ਨਾ ਵਿੰਨ੍ਹਾਵੇ।

9. ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤਿਹ ਗਜਾਵੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਜਾਂ ਭੁੱਖਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਵੇ।

10. ਹੁੱਕਾ, ਕੁੱਠਾ, ਚਰਸ, ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਹੱਥ ਨਾ ਲਗਾਵੇ। ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਾ ਬਣਾਵੇ ਤੇ ਲਾਲ ਸੂਹਾ ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਨਸਵਾਰ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ।

11. ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੰਗੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਪਿਆਰ ਨਾ ਪਾਵੇ।

12. ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰੇ। ਪਰਾਈ ਬਹੂ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਭੈਣ ਸੰਮਾਨ ਜਾਣੇ।

13. ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਰਮ ਕਾਂਡ-ਅਰਪਣ, ਪੂਜਾ, ਸੁੱਖਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ, ਤਰਪਣ, ਪੁੱਛਾਂ ਲੈਣੀਆਂ, ਵਰਤ ਆਦਿ ਸਭ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ। ਸ਼ਗਨ, ਮਹੂਰਤ, ਜੰਤਰ, ਮੰਤਰ, ਤੰਤਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਨਾ ਭਰਮੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਹਨ। ਰਾਸ਼ੀ, ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰੇ।

14. ਝੂਠ, ਕਪਟ, ਛਲ, ਚੋਰੀ, ਜਾਰੀ, ਨਿੰਦਿਆ, ਜੂਆ ਅਨਿਆਂ ਆਦਿ ਸਭ ਦਾ ਸਿੱਖ ਤਿਆਗ ਕਰੇ।

15. ਲੋਕ ਮੱਤ ਦੇ ਉਲਟ ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੇਤੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਾਪਾਰ ਨੂੰ ਉਤਮ ਕਿਰਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਵਾਪਾਰ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰੇ। ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਚਾਕਰ ਬਣਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਜੇਕਰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰੇ।

16. ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਾ ਝੁਕਾਵੇ।

17. ਖਾਲਸਾ ਪਰਾਏ ਧਨ, ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ 'ਤੇ ਕਦੇ ਅੱਖ ਨਾ ਰੱਖੇ।

18. ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਹੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਮਾਰੇ।

19. ਨਿਹੱਥੇ 'ਤੇ ਵਾਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਪਿਛਿਉਂ ਜਾਂ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਵਾਰ ਨਾ ਕਰੇ।

20. ਮਤ੍ਰੀ, ਮਸਾਣੀ, ਗੋਰ, ਕਬਰ, ਬੁੱਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਮੱਥਾ ਨਾ ਟੇਕੇ।

21. ਜੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲਕ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੂੜ ਹੈ; ਖਾਲਸਾ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਾ ਛਕੇ। ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ

ਹੋਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਾ ਛਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੌਤ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

22. ਖਾਲਸਾ ਘੱਟ ਖਾਵੇ। ਘੱਟ ਸੌਂਵੇਂ ਤੇ ਲਾਲਚ ਵੱਸ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਛਕੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਮਰਜ਼ੀ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਛਕ ਲਵੇ ਤੇ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੇ।

23. ਉਹ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਜੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਾਛਕ ਹੋਵੇ। ਸਭ ਅੰਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।

24. ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ/ਖਾਲਸਾ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸੋਗ ਨਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਦੋਹ ਨੂੰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ; ਭੁੱਜੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਨਾ ਲਿਟਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਨ ਮੰਨੇ, ਛਕ ਲਵੇ। ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਐਸੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਗਾਵੇ।

ਆਉ, ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜ ਸਵੱਈਆਂ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜਯਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਵਿਚ, ਸਵੱਈਏ 56 ਤੋਂ 60 ਤੱਕ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰ ਕੇ ਬੇਟੇ ਪੰਨਾ 390-392 ਉਪਰ ਅੰਕਤ ਹੈ।

1. ਆਇ ਜੁਰੇ ਦਮਦਮਹਿ ਸੁ ਸਿੱਖ ਗਨ,
ਸਤਿਗੁਰ ਬੀਚ ਦੀਵਾਨ ਸੁਹਾਯੋ ਸੁਹਾਯੋ॥
ਪੂਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੋਜਿ ਤੇ ਬਾਹਰ,
ਸੀਖਨ ਕਉ ਮੁੱਖ ਐਸ ਅਲਾਯੋ ਅਲਾਯੋ॥
ਕੋਊ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਤਉ ਦੀਜੈ,
ਸੀਸ ਮੋਹਿ ਅਬ ਹੀ ਫੁਰਮਾਯੋ ਫੁਰਮਾਯੋ॥
ਦੋਇ ਕਰ ਜੋਰ ਉਠਯੋ ਇਕ ਸੇਵਕ,
ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਉਰ ਹਰਖ ਮਨਾਯੋ ਮਨਾਯੋ॥ 56 56॥

2. ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੈ ਸਾਗਰ,
ਮਮ ਸਿਰ ਕਉ ਨਿਜ ਲੇਖੇ ਪਾਯੋ ਪਾਯੋ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਂਹਿ ਪਕਰ ਤਿਸ ਸਿਖ ਕਉ,
ਨਿਕਟ ਤੰਬੂ ਮਹਿ ਜਾਇ ਬਿਠਾਯੋ ਬਿਠਾਯੋ॥
ਫੁਨ ਦੀਵਾਨ ਮਹਿ ਐਸ ਉਚਾਰਾ,
ਅਵਰ ਏਕੁ ਕੋਇ ਸ ਸੀਸ ਲਗਾਯੋ ਸੀਸ ਲਗਾਯੋ॥
ਪੁਨ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕਹੀ ਕਰ ਜੋਰੈ,
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਭਾਯੋ ਭਾਯੋ॥ 57 57॥

3. ਤਿਹ ਭਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਂਹਿ ਪਕਰ ਕਰ,
ਤੰਬੂ ਭੀਤਰ ਪਕਰ ਪਠਾਯੋ ਪਠਾਯੋ॥
ਈਵ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਂਚ ਸਿਖਨ ਕਉ,
ਤੰਬੂ ਮਹਿ ਲੈ ਜਾਤ ਸੁਹਾਯੋ ਸੁਹਾਯੋ॥
ਕੇਤੀ ਬਾਰ ਭਈ ਸਤਿਗੁਰ ਤਉ,
ਪੁਨ ਤੰਬੂ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਯੋ ਆਯੋ॥
ਖੁਸਰ ਮੁਸਰ ਸਿੱਖਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਕੈ,
ਪਾਂਚਹੁ ਕ ਕੋ ਗੁਰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਯੋ ਮੁਕਾਯੋ॥ 58 58॥

4. ਧੀਰੈ ਧੀਰੈ ਨਿਕਸਨ ਲਾਗੈ,
ਜਿਹ ਸਿੱਖ ਕਾਰਾ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ ਧਰਾਯੋ॥
ਕਿਛ ਕਿਛ ਬੈਠ ਰਹਯੋ ਨਹਿ ਗਮਨੇ,
ਕਿਵ ਗੁਰ ਘਰ ਮਹਿ ਮਾਨ ਰਹਾਯੋ ਰਹਾਯੋ॥
ਕਿਛ ਪੂਰੈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਦ ਪੰਕਜ,
ਬੈਠ ਰਹਯੋ ਨਹਿ ਬਾਰੀ ਆਯੋ ਆਯੋ॥
ਅਬ ਕੀ ਬਾਰ ਸੁ ਮੰਚ ਸੁਹਾਏ,
ਪਾਂਚ ਸਿਖਨ ਕਉ ਸਿੰਘ ਸਜਾਯੋ ਸਜਾਯੋ॥ 59 59॥

5. ਬੀਚ ਸਭਾ ਮਹਿ ਬੈਠ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ,
ਰਹਿਤ ਕੁਰਹਿਤ ਸਬਹਿ ਸਮਝਾਯੋ ਹਿਤ ਸਮਝਾਯੋ॥
ਤੇਜ ਲਿਲਾਟ ਨਿਹਾਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਸਿੱਖ ਦੁਚਿਤੇ ਅਤਿ ਖੁਣਸਾਯੋ ਖੁਣਸਾਯੋ॥
ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਸਿੱਖ ਜੀਵਤ ਭਏ ਹੈਂ,
ਸਬਹਿਨ ਕੈ ਮਨ ਅਤਿ ਭਰਮਾਯੋ ਭਰਮਾਯੋ॥
ਸਰਧਾਹੀਨ ਭਏ ਅਤਿ ਬੋਨੇ,
ਗੁਰ ਮਹਿਮਾ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ ਪਾਯੋ॥ 60 60॥

045060970

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਵੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝੀਏ !

ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ

ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ. ਰਤਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਛਪਿਆ ਇੱਕ ਲੇਖ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਾਸਿਕ ਰਸਾਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਤੰਬਰ 1999 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚਲੀਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਭਾਵਪੂਰਨ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਪਰਤਣ ਲਈ ਬੋਝਾ ਲੇਟ ਹੋ ਗਏ। ਅੰਧੇਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਰੀ ਅਤੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ, ਜਿੱਥੋਂ ਟੈਕਸੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੈਕਸੀ ਆਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ, ਪਰ ਲੜਕੀ ਨੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਟੈਕਸੀ ਅੱਗੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੀ ਟੈਕਸੀ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੈਠਣਾ ਕਬੂਲ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਹੋਰ ਟੈਕਸੀ ਆਈ ਅਤੇ ਰੁਕੀ ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਝੱਟ ਉਸਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ ਅਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਤੀਜੀ ਟੈਕਸੀ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇੱਕ ਮਰਾਠੀ ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਬੜੇ ਹੀ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਮੈਂ ਜਬ ਭੀ, ਕਹੀਂ ਸੇ ਅਕੇਲੀ ਆਤੀ ਹੂੰ ਤੋ ਮੇਰੀ ਯਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੀ ਸਰਦਾਰ ਕੀ ਟੈਕਸੀ ਮੈਂ ਆਉਂ।" ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਮਨੁੱਖ ਚਰਿਤਰ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਹੈ- ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ: ਬਲਕਿ ਪੂਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੀਆਂ ਅਗਵਾ ਹੋਈਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਜਦ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਆਰਾਮ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੁੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਰਾਤ ਦੇ 12 ਵਜੇ ਉਹਨਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਅਵਾ ਬੋਲ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਜ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰੇ ਘਰੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ 12 ਵਜੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸੇ ਦਾ

ਪਾਤਰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰ, ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦੇ ਮਰਜ਼ੀਵਤੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਖਟੂ, ਬੇਵਕੂਫ, ਉੱਜਡ, ਨਿਕੰਮਾ ਆਦਿ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਿੰਘ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਿੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਗ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਜਿਆ ਸੀ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਇਸਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਵੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਜਾਣ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਬੋਝਾ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੇ ਝਾਤ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਹਾਦਰੀ ਭਰੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ-ਕੀ ਚਾਲਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੱਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਚੱਲੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਨ 84 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ, ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦੀ ਜੋ ਹਨੇਰੀ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗ਼ਲਤਾਨ ਹੈ, ਕੇਸ ਦਾਹੜੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਦੇਣੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਘਟੀਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੱਗਾਂ ਹੀ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁੱਝ ਕੁ ਲੋਕ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ "ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਨਾ ਜਾਇਓ ਭੁੱਲ ਓਏ ਪੰਜਾਬੀਓ" ਕਹਿ ਕੇ ਕੁੱਝ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਸਿਰਫ ਪੱਗ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗਾਇਕ ਆਪ ਬੱਲਿਓਂ ਸਫਾ ਚੱਟ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਗਾਈ ਜਾਵੇ "ਆਵੀਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕਾ"। ਅੱਜ ਗਾਇਕ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਕੈਸਿਟ ਹਿੱਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਵੱਧ ਵਿਕਰੀ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਉ ਕਿ ਮੋਟੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਪੱਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਲੂ ਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਕੌਮ ਭੁਗਤ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿਰਫ ਮਾਇਆ ਇੱਕਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾੜੀ ਕੱਟੇ ਗਾਇਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਫੜ ਕੇ, ਸਿਰ ਤੇ ਵੱਡਾ ਗੋਲ ਦਸਤਾਰਾ ਸਜਾ ਕੇ, ਉੱਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਖੰਡੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਬੜੇ ਦਰਦਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਭੁਲੇਖੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੇ ਇਤਨਾ ਹੀ ਦਰਦ ਹੈ ਕੌਮ ਲਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਬਤ-ਸੂਰਤਤਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਅਗਲੀ ਕੈਸਿਟ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਨੰਗੀਆਂ ਮਾਡਲਾਂ ਨਾਲ, ਅਸ਼ਲੀਲ ਗੀਤਾਂ, ਘਟੀਆ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਾਲ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਟੱਪੇ ਬੋਲਦੇ ਅਤੇ ਬਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਹਾਦਰੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੋਚ ਤੋਂ। ਵਾਪਿਸ ਆਈਏ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ:- **ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇੜੁ॥** ਕੌਮ ਦੇ ਮਾਹਨ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: **ਦੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਮਾਵਾਂ, ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ ਜਾਣੈ। ਅਤੇ ਹਉਂ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ, ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜ ਨਾ ਜਾਵੈ॥** ਸਿੱਖ ਲਈ ਹਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਸਦੀ ਭੈਣ, ਧੀ, ਮਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪੱਤ ਬਚਾਉਣਾ, ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਜਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਲਮ ਜਰਵਾਣੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਕੌਮ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਜਰਨੈਲ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮੁਦੱਈ ਸਿੰਘ ਬਾਈ ਬਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਛੁਡਵਾ ਕੇ ਹੀ ਦਮ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕਹਾਵਤਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। **ਵਿਹੜੇ ਆਏ ਨੀ ਨਿਹੰਗ, ਬੁਹਾ ਖੋਲਦੇ ਨਿਸੰਗ। ਅਤੇ ਸ਼ਈ! ਸ਼ਈ!! ਰੰਨ ਬਸਰੇ ਨੂੰ ਗਈ!! ਵੇ ਮੋੜੀਂ ਬਾਬਾ ਡਾਂਗ ਵਾਲਿਆ, ਵੇ ਮੋੜੀਂ ਬਾਬਾ ਕੱਛ ਵਾਲਿਆ, ਵੇ ਮੋੜੀਂ ਬਾਬਾ ਪੱਗ ਵਾਲਿਆ!!** ਅੱਜ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਪੱਗ (ਦਸਤਾਰ) ਪਿੱਛੇ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਗ (ਦਸਤਾਰ) ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂੀ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਲਈ ਉਸਦੇ ਕੇਸਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਕੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ? ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਾਕੇ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਲਜੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜੋਕਾ ਮੀਡੀਆ ਵੀ ਪੱਗੜੀਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਖਾ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਪਸਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਗੜੀਧਾਰੀ,

ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ ਦਾ ਗਲਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪੱਗ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਖਿੱਚ ਧੁਹ ਵਿੱਚ ਜੋ ਹਾਲ ਵਿਚਾਰੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲਿਖਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਮਖੌਟਾ ਪਹਿਨੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਸਤਾਰ ਧਾਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਚੁੰਨੀਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁੱਕੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਮੱਸਲੇ ਤੇ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਿਆਂ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੱਦਦ ਲਈਏ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸਬੰਧੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਾਡੀਆਂ ਸਿਰਮੌਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਫੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਬੇਮਤਲਬੇ ਧਰਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੌਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਾਬ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰਥਕ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੁਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਸੀਂ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਦਸਤਾਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਉਹ ਮਹਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਿਆਰੇਪਣ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਫਖ਼ਰ ਨਾਲ ਉਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਤਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਗ ਸਾਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਮਹਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕੀਮਤ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਤਾਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਰ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਤੇ, ਆਪਣੀ ਸੋਹਣੀ ਦਸਤਾਰ 'ਤੇ, ਆਪਣੀ ਪੋਚਵੀਂ ਪੱਗ ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ: ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸੋਹਣੇ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਵਿੱਚੋਂ। **ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕੱਲਾ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਰਦਾਰੀ ਬੋਲਦੀ ਦਿੱਸੇ ਦਸਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ।**

9815024920

ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਬਸ਼ਿੰਦੇ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ, ਉੱਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ ਤੇ ਰਹਿਬਰ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹੋਛਾ-ਪਣ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਜਰੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਵੈਸੇ ਸਾਡੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ! ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ 'ਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀਆਂ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਬੇ-ਰੋਕ ਟੋਕ ਵਧੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਧਰਮ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੋਂ, ਜੋ ਅਸੂਲ-ਨਿਯਮ ਮੈਂ ਬਣਾ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਵਸੋਗੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਧੱਕੇ-ਧੌੜੇ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਰਹੋਗੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਜੀ ਨੇ ਜਾਂਦੇ ਵਕਤ ਭਿਖਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅੱਠ ਨਿਯਮ ਮੈਂ ਘੜ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ-ਭਵਜਲ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸ਼ਤੀ ਰੂਪ ਹੀ ਸਮਝਿਉ। ਇਸ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਿਉ ! ਭਿਖਸ਼ੂਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ? ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ! ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧਰਮੀ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਰੀਝਾਉਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਆਪਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਖੁਸ਼ ਕਰਨ' ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਡਰਨ ਢੰਗ ਦੇਖੋ। ਚਾਹੇ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਪੁਲੋਕ ਗਮਨ ਦਿਵਸ ਜਾਂ ਹੋਵੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਜਨਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਿਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਗੂੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰਮੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ-ਟੀਹਰ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਵੀ ਫਿੱਟ ਕਰਵਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੀ ਡੈਂਡੀ ਪਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ 'ਸਟੇਟਸ' ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ! ਸਾਡੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮੁਸ਼ਕੜੀਏ ਹੱਸਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਦੇਖੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ! ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ, ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ !!

ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵੀ ਫੋਟੋ ਨਾ ਹੋਣ

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਢਾਈ ਦਰਜਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੂਲਦਾ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁੱਝ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਨਬੀ-ਪਾਕਿ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹਜ਼ਰਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਿਹਰਾ-ਮੋਹਰਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ ? ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ-"ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਵਰਗਾ !" ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਾਢੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਖਬਰਾਂ ਛਪੀਆਂ। ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ 'ਚੋਂ ਫਸਟ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਡੈਂਡੀ-ਮੰਮੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ। ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਖੁੱਦ ਦੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ-"ਬੱਸ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੀਆਂ ਦਾ ਫਜ਼ਲ ਹੈ !"

ਦਰਮਿਆਨੀ ਜਿਹੀ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ-ਬ੍ਰਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਅਮੀਰ-ਗਰੀਬ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਨਾਲ ਵੱਸਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ ਵਾਕਿਆ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕੁ ਦਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣਾ ਵਰਕਾ ਫੋਲਦੇ ਹਾਂ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਦਲਿਤ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਨੱਥੂ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸੱਜਣ ਵੀ ਦਿਹਾੜੀ-ਦੁੱਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਟੱਬਰ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੱਦੀ ਅਤੇ ਕੇਸੂ ਇਹਦੇ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਬੜੇ ਮਿਹਨਤੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇੱਕ ਪੂਜਯ ਯੋਗ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੱਥੂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਨੇਹ ਸੀ। ਛੁਆ-ਛਾਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨੱਥੂ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਬੰਦਾਂ ਨਾਲ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਹੱਡਾ ਰੋੜੀ ਸੁੱਟ ਆਉਂਦਾ। ਜਵਾਨ ਹੋਏ ਮੱਦੀ ਅਤੇ ਕੇਸੂ ਵੀ ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨਾਲ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਸੇ ਵਾਲੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚ

ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮੀ ਆਉਣ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਨੱਥੂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਾਹ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੱਦੀ ਨੀਲੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਪੈਂਤੀ ਵੀ ਸਿੱਖ ਲਈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੁਟਕਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਮੱਦੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੇਸੂ ਹੁੱਕਾ-ਤੰਬਾਕੂ ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੱਦੀ ਤਾਂ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕੱਪੜੇ ਸੀਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿੱਖਣ ਜਾ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਕੇਸੂ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। 'ਰੰਗ ਲਾਗਤ, ਲਾਗਤ ਲਾਗਤ ਹੈ' ਮੁਤਾਬਕ ਨੱਥੂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁੱਕਾ-ਤੰਬਾਕੂ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਹੀ ਬਦਲ ਗਈ। ਉੱਜ ਭਾਵੇਂ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬ੍ਰਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਨੱਥੂ ਦਾ ਟੱਬਰ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੱਦੀ ਦੇ ਪੱਕਾ ਟੇਲਰ ਮਾਸਟਰ ਬਣ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਦਿਹਾੜੀ ਜਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਗਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਇਸ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਨੱਥੂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਲਈ ਉਹ ਦਿਨ ਇੱਕ ਇਨਕਲਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੱਦੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਇਆ! ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਦਾ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਇਆ। ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੂਪ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੈ ਜਾਏ ਜਾਣ ਮੌਕੇ ਬੈਂਡ ਵਾਜਾ ਵਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਨੱਥੂ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ! ਬੀਬੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ 'ਚ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ—“ਪਟਨੇ ਸੁੱਬ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰਾਂ ਦਾ, ਨੰਦ ਪੁਰ ਡੇਰੇ ਲਾਏ...!” ਇਹ ਅਲੌਕਿਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੇ ਨੱਥੂ ਦੇ ਘਰੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ। ਇਸ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜ ਦਿੱਤੇ। ਨੱਥੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਹੀ ਫੁੱਟ ਪਿਆ! ਹੁਣ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣ ਲਉ। ਨੱਥੂ ਬੁੜ੍ਹਾ ਅਖੀਰੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਕੇ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਮੱਦੀ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹੌਡ-ਗੁੰਥੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਂਦ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਮੌਕੇ

ਉਹੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਲੰਗਰ-ਪਾਣੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ-ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਘਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਈ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਹੀ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਦ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਐਸੇ ਜਥੇ ਦਾ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਜੋ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜੋੜ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਗੇ ਚਾਗੇ ਦੇ ਗੁਰੂ-ਘਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਨੂਹਾਂ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨੀ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਲਹਿਰਾਂ ਬਹਿਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਫੁੱਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ, ਜਥੇਦਾਰਾ ਜਾਂ ਮਦਨ ਸਿੰਘਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦਲਿਤ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਵੀਰ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ—“ਓ ਮੱਦੀ, ਸਾਨੂੰ 'ਕੜਾਹ' ਦੇ ਜਾਹ!” ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੱਦੀ ਦਾ 'ਮਦਨ ਸਿੰਘ' ਬਣ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ! ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਦਲਿਤ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਗੁੱਗੇ, ਪੰਜਾਂ ਪੀਰਾਂ, ਮੜ੍ਹੀਆਂ-ਮਸਾਣਾਂ ਜਾਂ ਭਤੇ-ਭਨਿਆਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਦੁੱਕੀ-ਤਿੱਕੀ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਹਟ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਭਰੂਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਦਲਿਤ ਪੁਣਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਉਸਾਰੂ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖੀ, ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੀ ਗੁਰਸਿਖ ਭਤੀਜਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਪੰਜ ਤਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵੀ ਦਲਿਤ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਦਲਿਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਜਾਤ-ਅਭਿਮਾਨੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ—“ਇਨ ਗਰੀਬ ਸਿੱਖਨ ਕਉ ਦੇਉ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ।” ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਲਜ, ਜਿੱਥੇ ਕੀਰਤਨੀਏ, ਕਥਾ-ਵਾਚਕ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵੀ ਦਲਿਤ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਸਫਾ 23 'ਤੇ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ

ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਰਸੀ

ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹੱਦ-ਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਲਿਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆਇਆ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੇ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਤੀਹ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਰੂਪਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ 974 ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 19 ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਰਾਗ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿਲਖਣਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਹਲਾ ਕੋਈ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੁਗਲ-ਪਠਾਨਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਫਾਰਸੀ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਮੁਗਲ ਅਤੇ ਪਠਾਨਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੋਈ ਉਥੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਸਾਹਿਤ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 12 ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਰੁਬਾਈਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਪਰੰਤੂ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਜਨਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਛੰਦ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਵੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਮੂਲ ਅਧਾਰ ਵੀ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਅਦਬ ਹੀ ਹੈ। ਡਾ. ਇਅਜਾਜ਼ ਹੁਸੈਨ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “ਮਜ਼ਹਬ ਵਾ ਸ਼ਾਇਰੀ” ਪੰ: 98-99 ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :-

“ਮਜ਼ਹਬੀ ਅਕਾਇਦ ਹੋ ਯਾ ਸੂਫੀਆਨਾ ਖਿਆਲਤਾ ਸਬ ਕੇ ਸਬ ਅਰਬੀ ਹੀ ਸੇ ਦੂਸਰੀ ਜੁਬਾਨੋ ਮੇਂ ਪਹੁੰਚੇ ਖਾਹ ਦਰਮਿਆਨ ਮੇਂ ਫਾਰਸੀ ਜੁਬਾਨ ਤਰਜਮਾਨ ਬਣ ਗਈ ਹੋ ਯਾ ਉਰਦੂ ਜੁਬਾਨ ਇਸ਼ਾਇਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।”

ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਤਾਅਰੀਬ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਇਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲ ਤੱਕ ਫਾਰਸੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਵਾਂਗ ਫਾਰਸੀ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣਾ ਵਿਦਵਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਭੜਾਕੂ ਨੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਬ ਮੰਗਿਆ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਨਪੜ੍ਹ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਆਬ ਦੀ ਕੀ ਸਮਝ? ਉਹ ਆਬ-ਆਬ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕਥਨ ਹੁਣ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ:- **ਆਬ ਆਬ ਕਰ ਮੁਇਓਂ ਬੱਚਾ, ਫਾਰਸੀਆਂ ਘਰ ਗਾਲੇ।**

ਜੇ ਤੂੰ ਮੰਗਦਾ ਪਾਣੀ ਕਹਿਕੇ

ਭਰ ਭਰ ਦਿੰਦੀ ਪਿਆਲੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਫਾਰਸੀ-ਅਰਬੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਢਾਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਸੋਮਾਂ ਇਕੋ ਹੈ। ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਗੋਂ ਉਹ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਤੇ ਵਾਕ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਵਰਤੀਣ ਲੱਗ ਪਏ ਜਿਵੇਂ ਅਰਬੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰ, ਦੀਵਾਰ ਤੋਂ ਦੀਵਾਲ,

ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਤੋਂ ਵੇਪਰਵਾਹ, ਕਾਗਦ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼, ਗੁਜਰਾਨ ਤੋਂ ਗੁਦਰਾਨ ਆਦਿ ਅਰਬੀ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਰਚ ਮਿਚ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਓਪਰੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਸਗੋਂ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਰਬੀ ਦਾ ਕਹਿਰ, ਮੁਕਾਮ, ਕਰਮ, ਕਰੀਮ, ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਕੂਚਾ, ਪਰਵਦਗਾਰ, ਸਨਾਇਚਾ, ਦਾਨਾ, ਬੀਨਾ ਆਦਿ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਨਦਰ' ਅਤੇ 'ਹੁਕਮ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:-

ਨਦਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ:-

1. ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ
2. ਜੇ ਤਿਸ ਨਦਰ ਨ ਆਵਈ
3. ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ
4. ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ।
5. ਨਦਰੀ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮੋਹੁ।
6. ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ ਨਦਰੀ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰ॥

ਹੁਕਮ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁਕਮੁ, ਹੁਕਮੀ, ਹੁਕਮੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:-

1. ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ
2. ਹੁਕਮੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੇ
3. ਹੁਕਮ ਨਾ ਕਹਿਆ ਜਾਈ
4. ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਣ ਆਕਾਰ
5. ਏਕੇ ਹੁਕਮ ਵਰਤੈ ਸਭ ਲੋਈ

ਸਫਾ 21 ਦਾ ਬਾਕੀ

ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦਾ ਮੱਖ-ਇੰਚਾਰਜ ਵੀ ਉਕਤ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਂਗ ਦਲਿਤ ਪਿਛੇਕੜ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਲ ਹੈ। ਭਗਤ-ਸਿਰਮੌਰ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਨੁੱਖ-ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਬਿਖਰੇਵਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਭੈ, ਬੇਖੋਫ ਅਤੇ ਨਿਡਰ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਲਈ 'ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਦਾ ਤਸੱਵਰ' ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਦੈਵ ਕਾਲ ਲਈ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਇਸ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਾਰੀ ਤਸੱਵਰ ਨੂੰ ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਜਾਂ ਨਿਰੇ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰੂਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਫੂਹੜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਮੂਹੋਂ ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ 'ਗੀਤ' ਸੁਣ ਕੇ ਕੱਛਾਂ ਵਜਾਉਣ

6. ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਆਪਿ ਸਮਾਏ ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਲੋਕ ਵਜੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਤਿਆ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੇ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ।

ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਅੈਬ ਪਰਵਦਗਾਰ॥

ਦੁਨੀਆਂ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ।

ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਰ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ 140 ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਵਿੱਚ 30 ਅਤੇ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ ਵਿੱਚ 22 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਕਾਸ਼ਾਂ- ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਅਮੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲ, ਰਹਿਣ ਰਜਾਈ, ਦਰਿ ਸੇਵਕ, ਨਦਰ ਕਰੇ, ਕੀਮਤ ਨ ਪਵੈ, ਮੁਸਕਤਿ ਘਾਲਿ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ, ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਰਾਜ-ਮਾਲਿ, ਨਦਰਿ-ਕਰਮੁ ਆਦਿ।

ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੇਵਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਤੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਪੌਚ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਣਜਾਣ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਅਮੁੱਲ ਵਿਰਸੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਇਸ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ।

ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਨਗਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਖਬਾਰੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੋਟੋਆਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਮਹਿਜ਼ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੁੱਬੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਪੀਰ-ਫਕੀਰ ਦੀ 'ਜਾਤ' ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕੇਵਲ ਬੇਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰਫ ਸੋਢੀ। ਮੁਹਸ਼ਿਦ-ਪੀਰ ਤਾਂ ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਹੜੇ 'ਕਬਨੀ' ਨਹੀਂ 'ਕਰਨੀ' ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

001-408-9952

ਪਿੰਡ ਹੋਦ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਥਾਪਤ ਕਰੋ

gurmyl ismG Kwlsw

ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰਨਾ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਰੱਬ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅੰਤ ਤੱਕ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਆਦਿ ਰੱਬ ਤੇ ਆ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸੁਧਾਈ ਕਰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ, ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਅੱਛਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਿਮਾਗੀ ਤੇ ਸਰੀਰਕ। ਦਿਮਾਗੀ ਵਾਸਤੇ ਖੁਰਾਕ ਘੱਟ, ਜਦਕਿ ਸਰੀਰਕ ਵਾਸਤੇ ਖੁਰਾਕ ਵੱਧ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਦਿਮਾਗੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵੱਧ ਖਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਘੱਟ ਖਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਦੋਨੋਂ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇਗੀ, ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜੀ ਫੈਲੇਗੀ, ਤਾਂ ਹੀ ਵੱਧ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪੇਟ ਫੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘੱਟ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਤੁ ਖਾਇ ਵਧਾਇਆ ਪੇਟੁ ॥

(ਅੰਗ 790)

ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤੰਦਰੁਸਤ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾ ਵੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਜੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖੇਡ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥ (ਅੰਗ 1412)

ਇਹ ਕ੍ਰਿਕਟ, ਹਾਕੀ, ਫੁਟਬਾਲ ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਚੌਕਾ ਜਾ ਛੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਾਲਮ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਿਕਟ ਗਿਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਲੜਦਾ-ਲੜਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਚ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਪਦਵੀ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਖੇਡ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡੀ ਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਮੈਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਇਕ ਰਸ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ, ਭੇਦ ਦੇ ਪੈਂਤਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਕੱਢਿਆ "ਕੁਰੱਪਟ ਐਂਡ ਰੂਲ"। ਆਪਣੇ ਨਾਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭਰਸ਼ਟ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੋ, ਆਪਣੇ ਭੇਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੋ। ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਿਸ਼ਟ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਈ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਲਾਫ ਮੂੰਹ ਨਾ ਖੋਲਣ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਦੂਜੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇਸ ਦਾ ਪੰਨ ਲੁੱਟ-ਲੁੱਟ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ-ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਛੁਪਾਏ ਪੰਨ ਨੂੰ ਸਾਂਭੋ, ਜਗ੍ਹਾ ਬਦਲੀ ਕਰੋ। ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਤੇ ਪੰਨ ਦੀ ਲੁੱਟ ਚੱਲੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੇਅੰਤ ਪੰਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਰੋਸ ਫੈਲੇਗਾ, ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਪੰਨ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਫੜ ਬਾਹਰ ਭੱਜਣਗੇ, ਲੁੱਟੇ ਪੰਨ ਨਾਲ ਐਸ਼ਾਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਇੱਕੋ ਬੈਲੀ ਦੇ ਚੱਟੇ ਵੱਟੇ ਹਨ।

"ਚੋਰ-ਚੋਰ ਮੌਸੋਰੇ ਭਾਈ"

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਐਸ.ਐਸ. ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ "ਕਰਕਰੇ ਦੇ ਕਾਤਲ ਕੌਣ" ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਗਰੁੱਪ ਹਥਿਆਰਬੰਦ

ਬਗਾਵਤ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟਕੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸਟਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ" ਲੈਫ. ਜਨਰਲ ਪ੍ਰੋਹਤ ਆਪਣੇ ਲੈਪਟਾਪ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ "ਮੈਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ ।

1. ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਮਾਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ।
2. ਸਾਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣਾ ।
3. ਸਾਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਰਣ ਦੇਣਾ ।

ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤਲ-ਅਵੀਵ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦਫਤਰਾਂ ਲਈ ਇਮਾਰਤ ਦੇਣਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਗਵਾਂ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣਾ ਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਅਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨਾ" ।

ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਸਲੇ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ 1984 ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਪਿੰਡ ਹੀ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ । ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੰਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ, ਜੋ ਬੜੇ ਦਰਦਨਾਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਜਿੰਦਾ ਜਲਾਏ ਗਏ । ਇਸ ਮੌਤ ਦਾ ਤਾਂਡਵ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ । ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਹ ਪਿੰਡ ਖੰਡਰਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਸਬੂਤ ਓਵੇਂ ਦੇ ਓਵੇਂ ਹਨ ।

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਪਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਖਾਨਾ-ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. 91 ਵੀ ਹੈ । ਅੱਟੇ-ਸੱਟੇ ਨਾਲ 20 ਬੰਦੇ ਜਲੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ ।

ਇਹ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਰੇਵਾੜੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਦ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਪਿੰਡ ਚਿੱਲੜ ਹੈ । ਹੋਦ ਤੇ ਚਿੱਲੜ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਸਾਂਝੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਹੋਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ 15 ਸਾਲ ਤੱਕ ਸਰਪੰਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਇਹਨਾ ਦੀ

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਜੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਖੋਜ ਇੰਜੀ. ਮਨਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਸਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤੀ । 1984 ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ 40-50 ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਚਲੇ ਗਈਆਂ ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ 26 ਸਾਲ ਤੱਕ ਨਸ਼ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ । ਅਗਰ ਮਨਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਿੱਟ ਜਾਣੀ ਸੀ । ਅੱਜ ਇਹ ਪਿੰਡ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸ. ਮਨਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ 27 ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੀ ਲੱਭ ਗਈ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ - ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਸਬੂਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ, ਸਰਬੱਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਜਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਰਕ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਉਪਰ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਜਾਣ, ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇੰਨਕੁਆਰੀਆਂ-ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣਾ । ਇਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਨਾਟਕ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾ ਖੇਡੀ ਜਾਵੇ । ਰਾਜਨੀਤੀ ਖੇਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਅੱਖ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ । ਰਾਜਨੀਤੀ ਖੇਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦੇਖੀ ਗਰਦਾਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਹੋਦ ਹੈ, ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ । ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਚਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । "ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਹੈ" ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਦਿਲਾਈ ਜਾਵੇ ।

9914701469

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚੰਦਾ ਜਮਾਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਜੇ ਪਾਠਕ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ (ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ) ਦਾ ਚੰਦਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਰਤਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਜੋਧ ਨਗਰ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਰੋਡ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ- ਮੋਬਾਇਲ ਨੰ. 9815024920

ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਕੌਣ?

ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਪਰਿਵਾਰ

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਜੇ. ਪੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਚੁਟਕਲਾ ਕਾਫੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਚੁਟਕਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਛਿੱਕ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਿਆਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਦਸ਼ਾ ਅੱਜ ਪੰਥਕ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦਾ ਦਲੀਲ ਯੁਕਤ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੱਚਣ ਦਾ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ" ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਦੇ, ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬੱਚਣ ਲਈ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੋਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹਲਕੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੋਚ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੀ ਕੁੱਝ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਅਫਸੋਸ! ਕੁੱਝ ਜਾਗਰੂਕ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਕਾਰਨ ਦੂਜੀ ਜਾਗਰੂਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ/ਅਸਿੱਧੇ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਕਹਿਣ ਦੀ ਗਲਤ ਸੋਚ ਘਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਪਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਠੋਸ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸਲ ਮਾਇਨੇ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ (ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ) ਦੀ ਏਜੰਟ ਕਿਹੜੀ ਧਿਰ ਹੈ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਧਿਰਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਨਕ ਫਲਸਫੇ ਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਨਕ ਫਲਸਫਾ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਫੈਲਾਏ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਥ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪੁਜਾਰੀਵਾਦ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਕਰਕੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਾਨਕ

ਫਲਸਫੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਐਸੀਆਂ ਹੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੰਗਠਨ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ 'ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਜਕੜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੇ "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ" ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਸ਼ਰੇਆਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਕੁ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:-

1- ਅਖੌਤੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ (ਮੂਲ ਨਾਂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ) ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਸਿੱਖ ਗ੍ਰੰਥ" ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ "ਲਵ-ਕੁਸ਼" ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠਲੇ ਅਖੌਤੀ ਤਖਤਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਾਂਗੂ ਹੀ 'ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਅਖੰਡ ਪਾਠ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 'ਹੁਕਮਨਾਮੇ' ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

2- ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। 'ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ' ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ 'ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ' ਅਪਨਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾੜਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

3- ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਜਮਾਤ 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ' ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਨਤਾ ਦੇਂਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੀ ਕਾਫੀ ਲੰਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ 'ਸਿੱਖ ਮੱਤ' ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ (ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ) ਜਿਹੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਾਗਰੂਕ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੜ ਚੁੱਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਲਿਆ ਕੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਯਤਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ

ਹਨ। ਜਾਗਰੂਕ ਧਿਰਾਂ 'ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ' ਦਾ ਵੀ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ (ਖਾਸਕਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮੱਤ ਤੋਂ) ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਮ ਨੇ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਕਨੇਡਾ ਵਾਸੀ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਸੀ।

ਦੂਜੀ ਤਰਫ਼ ਸੰਪਰਦਾਈ ਧਿਰਾਂ (ਟਕਸਾਲੀ, ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ ਬਾਬੇ ਆਦਿ) ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਪਤਚੋਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਤਸਵੀਰ ਕਾਫੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:-

1- ਸੰਪਰਦਾਈ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤਾਰ ਨਿਰਮਲਿਆਂ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪੁਜਾਰੀਵਾਦ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2- ਸੰਪਰਦਾਈ ਧਿਰਾਂ ਅਖੌਤੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਕਟੱਤ ਹਿਮਾਇਤੀ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮੰਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

3-ਸੰਪਰਦਾਈ ਧਿਰਾਂ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠਲੇ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਟਨੇ ਅਤੇ ਨਾਂਦੇੜ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਤਖਤ ਇਸ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

4- ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਖਾਸਕਰ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਨੇ) ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਅੰਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾ ਲਏ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਇਆ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਆਖਿਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਰਤ ਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਰੂਹ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਵਾਪਿਸ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਗਾੜਾ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ) ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਈ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਰਦਾਈ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਆਗੂ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੇਆਮ

ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿੰਗ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਕਾਬਜ਼ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਦਾ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ ਨਾਲ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਵਾਲਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਖੁੱਦ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਤਾਰ ਵੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਸੰਪਰਦਾਈ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਗਲਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਕਤਲ ਇਸ ਸ਼ੰਕੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪੁਖਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਗਲਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ (ਵਿਗਾੜ) ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਮੁੱਖ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਏਜੰਟ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਲੰਮੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਨਿਰਾ ਝੂਠ ਹੈ। ਅਸਲ ਮਾਇਨੇ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੈ? ਇਹ ਹਰ ਸੁਚੇਤ ਸਿੱਖ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਕਾਵਿ ਵਿਅੰਗ

ਮੇਰਾ ਦੇਸ ਮਹਾਨ ਹੈ

ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ

ਮੇਰਾ ਦੇਸ ਮਹਾਨ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ,
ਇਕ ਹੱਥ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਫੜ ਲਿਆ, ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ,
ਮੇਰਾ ਦੇਸ ਮਹਾਨ ਹੈ,
ਕਿਰਤੀ ਕਾਮੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰਦੇ, ਲੋਟੂਆਂ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ਹੈ,
ਬਾਪ ਬਣ ਗਿਆ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਪੁੱਤ ਬਣਿਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ,
ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਸਕੈਂਡਲ ਯਾਰੋ, ਬਣ ਗਈ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ,
ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਸਭ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਬੱਸ ਪੈਸਾ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਹੈ,
ਕਿਹਦੀ ਸਿਫਤ ਸੁਣਾਵਾਂ, ਏਥੇ ਹਰ ਲੀਡਰ ਬਈਮਾਨ ਹੈ,
ਸੇਲ ਲੱਗੀ ਹੈ ਸਸਤਾ ਲੈ ਲੋ, ਵਿਕਦਾ ਫਿਰੇ ਈਮਾਨ ਹੈ,
ਫਿਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਦੇਸ ਮਹਾਨ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ।

9465216530

ਔਰੰਗੇ ਦੀ ਰੂਹ

ਸ.ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਬੇਰ ਮਾਂ

ਸਾਂ... ਸਾਂ... ਸਾਂ...

ਫਤ... ਫਤ...ਫਤ...

ਤਾਤ...ਤਾਤ...ਤਾਤ

ਕਦੇ ਹਨੇਰੀ ਝੱਖੜ, ਕਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਫਤ-ਫਤ ਤੇ ਕਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖਿੜਕੀਆਂ ਦੀ ਤਾਤ-ਤਾਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਖੋਰੂ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਤਰੇਲੀ-ਤਰੇਲੀ! ਸੁਰਾਂ-ਸੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ-ਸੁਰਾਂ, ਜਾਮਾਂ ਦੇ ਜਾਮ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਨੀਂਦ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਸੀ। ਮਖਮਲੀ ਸੇਜ ਕੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਿਰ ਦੀ ਟੋਪੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਰ ਤੇ ਟਿਕੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਡਿੱਗੀ।

ਪਾਛਲਾਂ ਤੇ ਵਹਿਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿਰ ਮਾਰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਟੱਪਰੀਵਾਸ-ਫਕੀਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਸੀ। ਹੁੱਕੇ ਦੇ ਕਸ ਖਿੰਚਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖੰਘ ਫਿੜ ਪਈ ਸੀ। ਐਸੀ ਖੰਘ ਜਿਵੇਂ ਖਹੁ-ਖਹੁ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਿਲ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਹਿੱਲ-ਹਿੱਲ ਹੁਣੇ ਉਹਦੇ ਉਪਰ ਵਹਿ ਵੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਦੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸਤਰ ਉਹਦਾ ਸੀਨਾ ਕੋਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਾਫ਼ਰ, ਦੁਸ਼ਾ-ਫਰੋਸ਼ ਬਖ਼ਦ ਉਹਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਖਰੋਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਾਜ਼ੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਬਹਾਦਰਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣ-ਬਣ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੁਪਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੌਕਤਾ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅੱਜ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਚੋਰੇ-ਚੋਰ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਔਰੰਗੇ, ਦੇਖ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਨਾ, ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਤੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਦੱਸ ਭਲਾ, ਅੱਜ ਕੌਣ ਹਾਰਿਆ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਿੱਤ-ਜਿੱਤ ਕੇ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਹਾਰਦਾ ਆਇਆ ਏਂ।"

ਉਹਨੇ ਫੁਰੂ ਦੇ ਸਾਧੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਵਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਨਾ ਪਿਆ। ਸਿੱਧਾ-ਸਪਾਟ ਮੱਥਾ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਵੱਜਿਆ। ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਰੋੜਾ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਘਸਾਉਂਦਾ ਉਹ ਡਿੱਗਦਾ-ਵਹਿੰਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ੇਦਾਨੀ ਮੁਹਰੇ ਜਾ

ਪਹੁੰਚਿਆ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਤੱਕਿਆ। ਉਹ ਤੜਕ ਗਿਆ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਅਕਸ ਦਿੱਸਿਆ। ਇਕ ਕਾਤਲ, ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹਿਮਾਇਤੀ।

ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਸੇਜ ਵੱਲ ਦੌੜਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਉਹਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਘਸਾ-ਘਸ ਚੀਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਵਿਲਕਣ ਲੱਗਾ। ਮਤੀਦਾਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਆਂਡਾ ਉਹਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗਾ। ਮਤੀਦਾਸ ਦਾ ਦੋ ਫਾੜ ਡਿੱਗਦਾ ਸਰੀਰ ਉਹਨੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਖਾਲੀ ਬਾਹਵਾਂ ਨਾਲ ਬਾਹਵਾਂ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬੱਕ-ਹਾਰ ਕੇ ਉਹਨੇ ਮਤੀਦਾਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਵਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, "ਬਖਸ਼ ਮੇਰੇ ਭੁਨਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੀਰ-ਪੁਰਸ਼ਾ, ਬਖਸ਼।"

ਪਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੋੜੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੱਢ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਵੇਖਣ ਦਾ ਹੀਆ ਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਫੇਰ ਜਾ ਲੇਟਿਆ। ਸੇਜ ਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਰੇਸ਼ਮੀ ਪਰਦੇ ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਤਾਣ ਲਏ। ਯਜ਼ਾਈ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਤੁੰਨਿਆ ਪਰ ਉਭਤਵਾਰੇ ਫਿਰ ਉਠ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਜਿਸਮ ਤੇ ਲਪੇਟੀ ਰਜਾਈ ਉਹਨੂੰ ਅੱਗ ਵਰਗੀ ਜਾਪੀ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਰਜਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਲਪਟਾਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮਤੀਦਾਸ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟੀ ਹੋ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਭੱਜ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੇ? ਆਖਰਕਾਰ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਈਨੁਦੀਨ ਤੋਂ ਬੜੇ ਫਖਰ ਨਾਲ ਔਰੰਗ... ਜੇਬ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸੀ ਜੀਰਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਬਾਨ। ਉਹ ਆਲਮਗੀਰ ਸੀ ਜੀਰਦਾ ਅਰਬ ਸੀ-ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਾਲੀ। ਉਹ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਸੀ?

ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ, "ਉਹ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਨਬੇਤ ਲਵੇਗਾ ਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀਆਂ ਮੰਗ ਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੰਸ

ਇਕੋ ਰਾਤ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੀ।”

ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਸਤੀਦਾਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਠੱਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਹੱਥ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਖਾਲੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਕ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਉਹ ਰੋਣ-ਹਾਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਉਹਦੇ ਗਲੇ ‘ਤੇ ਅਟਕ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਚੀਕਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰਦਾ, ਆਖਰ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ।

ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਵੱਲ ਦੌੜਿਆ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਗਲਾਸ ਉਹਨੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਇਉਂ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਏਸੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਬਾਲ ਛੇੜ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ।

ਉਹਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿੱਚ ਉਬਲਦਾ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਉਹ ਲੇਟਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮੂਰਤ, ਦੇਗ ਵਿੱਚ ਚੌਂਕੜਾ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਇਕ ਟਕ ਨਾਮ ਰੰਗ ‘ਚ ਰੱਤਿਆ ਉਹਨੂੰ ਹਲੂਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, “ਦੇਖ ਔਰੰਗੇ! ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ, ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵੀ ਠੰਡਕ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।”

ਉਹ ਲੇਟਦਾ ਹੋਇਆ, ਥੱਲੇ ਸਿਰ ਮਾਰਦਾ ਅਚਾਨਕ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਲਟਕਦੀ ਤੇਗ ‘ਤੇ ਪਈ। ਉਹ ਤੇਗ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, “ਏਸ ਜੁਕਹਿਣੀ ਰਾਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਸੌ ਦਰਜੇ ਬਿਹਤਰ ਏ।”

ਉਹਨੇ ਮਿਆਨ ਵਿੱਚੋਂ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢੀ। ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਗਰਦਨ ਤੇ ਰੱਖਿਆ। ਮੌਤ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ— “ਹੱਥੀਂ ਮੌਤ ਸਹੇੜਨੀ ਕੁਫਰ ਏ, ਪਾਪ ਏ। ਨਿਰੀ ਕਾਇਰਤਾ ਏ। ਮੈਂ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ਵਾਂਗਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ ਫੜਾਂਗਾ। ਦੋਜ਼ਖ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਾਂਗਾ।”

ਵਜ਼ੂਦ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਂਝੇ ਨੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂੰਦ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਇਕੋ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਸੀਸ ਧੜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੁੰਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ। ਦੋਵੇਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ। ਤੇਗ ਚਲਦੇ ਵਕਤ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੱਲ ਨਾ ਜੁੱਲ। ਇਕ ਅਕਹਿ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਗਿਲਾਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੇ

ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਡੋਲ ਧੜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਰੋੜਾ ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਉੱਭਰ ਆਇਆ।

ਉਹਦਾ ਮੱਥਾ ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ-ਦਾਨੀ ਉਹਨੂੰ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਅਤਰ ਦੀ ਭਰੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਉਹਨੇ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੀਸ਼ੇ-ਦਾਨੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਤੇ ਮਾਰੀ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਤਰੇੜਾਂ ਉਭਰ ਆਈਆਂ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਭੈਅ-ਭੀਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੇ ਮੱਥੇ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਉੱਭੜ-ਖੁੱਬੜੇ, ਉੱਚੇ-ਨੀਵੇ ਮੱਥੇ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ-ਨੀਵੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਘੇਰਾ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆਪ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਹੋਈ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ। ਬੁੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੰਧੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਹਲੂਣ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਮੁੰਹਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ—

“ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਦੋਜ਼ਖ-ਵਾਸੀ ਬਣਾਂਗਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਾਕਤ ਮੈਨੂੰ ਦੋਜ਼ਖ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜਨੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦੀ। ਬੁੱਤ-ਪ੍ਰਸ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਧੀ ਤੇ ਬੁੱਤ-ਸ਼ਿਕਨ ਨਾਲ ਮੱਥਾ। ਓ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ। ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ?”

ਉਹਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੰਧ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਮਾਰਿਆ। ਇਕ ਗਰਮ ਤਤੀਰੀ ਉਹਦੇ ਪੈਰਾਂ ‘ਤੇ ਵੱਜੀ। ਉਹ ਤੁਭਕ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਕਾਲਾ-ਸਿਆਹ ਜਾਪਿਆ।

ਨਿਰੀ ਪੂਰੀ ਕਾਲਖ। ਉਹ ਦਹਿਲ ਗਿਆ। ਦੁਬਾਰਾ ਕੰਧ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ। ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕਿਧਰੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਹੋਣ। ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਹਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਹਨੂੰ ਫਤਹਿ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਮਣੀ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਜੜੀ ਦੀਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗੇ। ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਟਹਿਕਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਹਦੇ ਥੋਬੜ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਹਨੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ‘ਚ ਲੁਕੇ ਲਿਆ।

ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥ-ਪੱਥ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਤੁਭਕ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹਨੂੰ ਮਹਿਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੁਕਰੋਂ “ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ” ਦਾ

ਗੁੰਜਵਾਂ ਜੈਕਾਰਾ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਦੂਰ-ਦਿਸਹੱਦੇ ਤੱਕ ਸੁੰਨ-ਸਾਨ ਰਾਤ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਨਿਗਲਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਇਆ ਪਰ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਸਵਾ-ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਸਿੰਘ ਹਾਲੇ ਵੀ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਨੱਚ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਹਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਚੇਤੇ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਸ ਲੱਖ ਦੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ। ਗੜੀ ਤੋਂ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਢਾਲ ਦੇ ਖੜਾਕ ਤੇ ਨੱਚਦੇ-ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੱਸ ਲੱਖੀ ਫੌਜ 'ਚ ਫਤੂਰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਸਿੰਘ ਭੰਬੂਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਨੱਚਣ ਲੱਗੇ।

ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਉਹਦੀ ਦੇਹੀ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੱਪ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਤਖ਼ਤਪੋਸ਼ ਤੇ ਪਏ ਖ਼ਤ 'ਚ ਲਿਖੀ ਸਤਰ ਦੁਬਾਰਾ ਯਾਦ ਆਈ "ਕੀ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਚਾਰੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਕੁੰਡਲੀਆ ਸੱਪ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਏ।"

ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਈ ਖ਼ਤ ਵਿਚੋਂ ਕੁੰਡਲੀਆ ਸੱਪ ਮੇਲ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਵੇਗਾ। ਉਹਦੇ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਡੰਗ ਮਾਰੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਈ ਜਿੱਤ ਦੀ ਚਿੰਨੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਹਦੀ ਇਕਦਮ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਹ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਚੋਬਦਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਕੇ ਡਾਢੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਏ। ਰਾਜ-ਵੈਦ ਨੇ ਮਲੂਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਾਈ ਮਲੂਮ ਨੇ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰ ਅੱਗਾਂ ਛੇਤ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਤੇ ਮਲੂਮ ਨੇ ਘਿਓ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਅਸਮਾਨ ਪਾਤਨ ਲੱਗਾ। ਚੋਬਦਾਰ ਤੇ

ਹਕੀਮ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਹਾਲੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗੁੰਜਦੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੇ। ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੰਮਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੰਮ ਤਾੜ-ਤਾੜ ਉਹਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨਦਾਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਦੂਰ-ਦਿਸਹੱਦੇ ਤੱਕ ਫੈਲੇ ਨੂਰੇ 'ਚ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਤੇਗਾਂ ਤੇ ਨੇਜ਼ੇ ਫੜੀਂ ਸਿੰਘ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਲੋਅ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਲਗੀ ਦੀ ਚਮਕਾਰ ਸਿੱਧੀ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਮਨ ਬਣਾਇਆ-

"ਉਹ ਤੇਗ ਨਹੀਂ ਚੁਕੇਗਾ। ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਦੁਹਰਾਏਗਾ। ਉਹ ਏਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਕੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋਵੇ, ਉਦੋਂ ਰਾਜ ਚਲਾਏਗਾ। ਉਹ ਉਹਦੇ ਲਿਖੇ ਖ਼ਤ ਨੂੰ ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਵਿੱਚ ਮਝਾਏਗਾ ਜੀਹਨੇ ਤਬੱਸੁਮ 'ਚ ਸੁੱਤੀ ਉਹਦੀ ਰੂਹ ਦੁਬਾਰਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀ।" ਉਹ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਖ਼ਤ ਨੂਮ ਚੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਲਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਨੀਰ ਵਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਸੇਜ 'ਤੇ ਆ ਟਿਕਿਆ। ਉਹ ਸੇਜ 'ਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਈ ਨੌਂ-ਨਿੱਸਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਖ਼ਤ ਨੂੰ ਪਲਕਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਲਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਡਾਢਾ ਸਕੂਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹੁ ਫੁਟਾਲਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਚੂਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਪਰ ਉਹ ਹੁਣ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦੇ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੜੀ..ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦੇ... ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਏਸ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

9815758466

111 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਛਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਖਾਸ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਕਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਲੜੀਵਾਰ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲੇ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਨਕਲ

ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਲਗਾ, ਮਾਤਰਾ ਜਾਂ ਅੱਖਰ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਇਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ, ਬੋਲੀ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਧੰਨਵਾਦਿ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ (1849-1898)

ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਚੋਲੀ ਦਾਮਨ ਦਾ ਸਾਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਉਘੇ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਹਨ। ਪਰਸਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੁਕੰਮਲ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜਦੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1849 ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਚੰਧੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ (ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਇਹ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਸੋਈਏ ਸਨ। ਸੰਪਾਵਾਲੀਆ ਸਰਦਾਰਾਂ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਕਪੂਰਥਲੇ ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਫਿਰ ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕੰਵਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ। ਕੰਵਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਕੰਵਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਆਪ ਗੁਰਮੁਖ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਗੁਣ ਉੱਨਤ ਹੋਏ। ਨਾਲ ਹੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਚਿਤਰ ਕਲਾ ਲਈ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1875 ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ ਸੀ.ਪੀ.ਅਰਸਨ ਦਾ ਇਕ ਚਿਤਰ ਵੀ ਬਣਾਇਆ। ਕੰਵਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ ਵਕਾਲਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ। ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਨਤਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਛੇਤੀ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਛੱਡ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕਮਰਕੱਸ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤਰ ਆਏ। ('ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ' ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖ 'ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ' ਪੰਨਾ 197, ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀ.ਏ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ ਸੀ) ਕੁਝ ਸਮੇਂ

ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ ਵਜੋਂ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਪਣੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਨਿਕ ਪੱਖੀ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਯੋਗਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ ਵਲੋਂ 1877 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਕੰਡ ਟੀਚਰ ਲੱਗੇ, ਫਿਰ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣੇ ਅਤੇ 1877 ਈ. ਵਿੱਚ ਅਲੇਗਜ਼ੈਂਡਰ ਰੀਡਰ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਏ। ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ 'ਗੁਰਮੁਖੀ,' 'ਸੁਧਾਰਾਰਕ' ਅਤੇ 'ਵਿਦਿਆਰਕ' ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ ਗਜ਼ਟ' (ਸੰਪਾਦਕ: ਮਈਆ ਸਿੰਘ) ਅਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ' (ਸੰਪਾਦਕ: ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਭਰਵਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕ ਵਡਿਆਈ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉੱਛਲ ਉੱਛਲ ਪੈਂਦੀ ਕਰਤਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨੌਕਾ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਆਗੂ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰਨ ਲਈ ਜਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਪ੍ਰੋ.ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵਜੋਂ ਲਗ ਪਗ 7 ਕਾਲਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲੇਖ 'ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ, ਲਾਹੌਰ' ਦੇ ਅੰਕ 22 ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ 1898, ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਮਈ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ:-

“ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰੇਰਕ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਪਰੇਰੇ ਗਏ, ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਉਸ ਸਮਯ ਆਰਯਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸਨ ਅਰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸਮਾਨ ਵੱਖਯਾਨ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਕੌਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚਕੇ ਅਜੇਹਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜੋ ਇਹ ਭੀ ਓਧਰੋਂ ਹਟਕੇ ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਵੱਲ ਆ ਗਏ, ਫਿਰ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਮਈਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨਿੱਕਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਾਈ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਏਥੋਂ ਤਕ ਪਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਪੂਰੇ 2 ਸਹਾਇਕ ਹੋਕੇ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ।” ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਇੰਨਾ ਸਾਝਾਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਲਈ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਹੋ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਲਈ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਰੋਧਾਂ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਨੇ ਪਏ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੰਵਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਰਾਜ ਪੁਰਖ ਦੀ ਨੇਤਤਾ ਸਦਕਾ ਰਿਆਸਤੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੱਕ ਨਿਭੱਕ ਰਸਾਈ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਰਸੂਖ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਜੀ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾਉਣ, ਅਖਬਾਰ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚਲਾਉਣ ਆਦਿ ਲਈ ਵਰਤਿਆ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਲੇਖ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ:— “ਜਦ ਤਾਲੀਮ ਯਾਫਤਾ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤਦ ਕਈ ਸਿੰਘ ਚੁੱਪਚੁਪਾਤੇ ਹੀ ਡਰ ਕੇ ਘਰ ਬੈਠ ਗਏ, ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੌਣਕ ਪਰ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਕਈ ਹੋਰ ਭਾਈ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ, ਗੱਲ ਕਾਹਦੀ ਇੱਕ ਅਤਯੰਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰਚਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰੈਸ ਖੋਲਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਅਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਨੇ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸਨੇ ਕੌਮ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਪਚਾਸੀ ਤੇ ਲੈਕੇ ਸ਼ਤਾਸੀ ਤਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੌਣਕ ਨਾਲ ਉੱਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਇਤਨੇ ਹੀ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਰਸਾਲਾ ਛਾਪਿਆ ਜੋ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਲਫਾਂ ਨੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਛਾਪ ਕੇ ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਇਹ ਪੰਥ ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਇਸ ਅਨੁਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਫੰਡ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨਿਕਾਲੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ‘ਸੁਪਨ ਨਾਟਕ’ ਨਾਮੋਂ ਨਾਟਕ ਛਪਿਆ ਅਰ ਉਸ ਪਰ ਭੀ ਮੁਕਦਮਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੇ ਲਫਜ਼ ਆਖੇ “ਅਰ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ‘ਚੰਡਾਲ ਚੌਕਤੀ’ ਅਤੇ

ਚਾਰਯਾਰੀ ਕਰਕੇ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਗਿਰਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਅਰ ਦਿਨ 2 ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੀ ਗਏ” ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ: “ਮਰਨ ਥੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਭੀ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਬਨਾ ਕੇ ... ਸ੍ਰੀ 108 ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਧੌਲਪੁਰ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸੋਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਕੌਮੀ ਖਲਾਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਈ ਅਰ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। “ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਮਾੜੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗੜ ਗਈ।

ਅੰਤ 24 ਸਤੰਬਰ 1898 ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, ‘ਕੰਡਾ ਘਾਟ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਆਪ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਲਈ ਚੰਦਾ ਲੈਣ ਲਈ ਚੈਲ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ ਹੋਏ ਕੰਡਾ ਘਾਟ ਰੁਕੇ ਸਨ।’ ‘ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ, ਲਾਹੌਰ’ ਦੇ ਅੰਕ ਜੂਨ 16, 1899 ਵਿਚ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਿਕਟ ਸਾਥੀ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ: “ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਕੌਮ ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਭੀ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ।”

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਕੁ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦੇ ਸੂਦ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ, ਜੋ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਦਾ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਸਕੇ।” ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਜੋਧੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਗਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਲਾਹੌਰ’, ‘ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ’ ਅਤੇ ‘ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ, ਲਾਹੌਰ’, ‘ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ’, ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਚ 1887 ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

9463585002

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਠ ਦਾ ਮੱਤਲਬ ਕੀ ਹੈ?

ਗਿਆਨੀ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਭਾਂਖਰਪੁਰ

ਕਈ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ (ਪਟਿਆਲਾ) ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਪਤਾਹ' ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵਲੋਂ, ਰਿਆਸਤੀ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ (ਗੁਰਮੁਖੀ) ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ 'ਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ' ਦੀ ਨਕਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸੀ:- ਨਕਲ ਹੁਕਮ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਿਤੀ 4 ਜੂਨ, 1911 "ਸ੍ਰੀ 108 ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਅਪਣੀ ਸ਼ੁਭ-ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਛਾਪਣ ਲਈ ਸੁਭਾਅ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਣਾਇਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।"

ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ, ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ।
ਸਾਡੇ ਸਰਕੁਲਰ ਨੰਬਰ 5 ਮਿਤੀ 26 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1912 ਜਾਰੀ ਹੋਏ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਿਖਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ... ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਘੱਲ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸ੍ਰੀ 108 ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ, ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ
ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਉਪਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ 108 ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ। ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਅੰਕੀ ਉਪਮਾ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ-ਸ੍ਰੀ 101, 108 ਜਾਂ 1008 ਆਦਿ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਮਾ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਾਜਰਾ ਹੈ? ਸੈਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ- "ਪਿਆਰਿਉ! ਸ੍ਰੀ 101, 108 ਅਤੇ 1008 ਆਦਿ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਇ ਕੇਵਲ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ, ਉੱਚੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਉਪਮਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤਰ ਹੈ। 101 ਤੋਂ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਇਕ ਦਰਜਾ ਉਪਰ ਭਾਵ 101 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ 108 ਦਾ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਠ ਦਰਜੇ ਉਪਰ ਜੋ ਸ਼ਿਵ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਲਕਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂ ਸਹਿਸਰ ਨਾਮ ਵਾਲੇ (1000 ਨਾਮੀ) ਸਹਿਸਰ ਨਾਮੀ ਵਿਸ਼ਨੂ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਠ ਦਰਜੇ ਉਪਰ ਸ੍ਰੀਮਾਨ 1008 ਪਰ

ਗੁਰਮਤਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਉਪਮਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦਾ ਅੰਕ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ-ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਬਾਧ। ਪਿੱਛੇ, ਹੁਣ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਨਾਸ ਰਹਿਤ ਹੈ। 'ਇਕ' ਵਾਹਿਦ ਹੈ-ਲਾਸਾਨੀ ਹੈ। ਇਕ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਇਕ ਇਕੱਲੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ-ਦਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ। 2-3-4 ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ-ਅਨਾਦੀ-ਅਨੰਤ-ਸੰਖਿਆ ਰਹਿਤ। ਇੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਖਿਆ ਨਹੀਂ। 2,3,108, 1008 ਸੰਖਿਆ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ, ਕਰੋੜ, ਅਰਬ ਹੋਵੇ, ਗਿਣਦਿਆਂ ਗਿਣਦਿਆਂ ਅੰਤ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਾਂ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੰਤ-ਅਗਿਣਤ-ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਇੱਕ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੈ। ਇੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ੴ 1 ਤੋਂ 2 ਵਿਚ ਟੁਟਿਆ ਦੂਈ ਉਤਪੰਨਤਾ, ਸਰਗੁਣਾ ਸਾਕਾਰ। 1 ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ-ਪਰਮ ਅਨੰਦ 'ਸੀ' ਤੇ 'ਹੈ'। ਇਕ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੌਤ ਹੀ ਮੌਤ ਹੈ। ਅੰਤ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ 101, 108, 1008 ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ। ਇਕ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੈ। ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਅਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ-ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣ ਅਤੀਤ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰੂ ਇਕ ਹੈ 'ਸ਼ਬਦ' ਜੋ ਆਦਿ ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਸੰਖਿਆ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਾ। ਇਹ ਸਦਾ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਹੈ। ਅਮੁਕ ਅਤੇ ਸਦਾ ਸਥਾਈ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਦੀ ਹੀ ਉਪਮਾ ਮਹਾਨ ਹੈ- ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੂ ਹੀ, ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਦੀਜੈ॥ (ਪੰਨਾ 858)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇੱਕ ਹੈ- 101, 108 ਜਾਂ 1008 ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਲਈ 'ਅੰਕ ਨਿੰਦਾ' ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚ, ਹਰੀ ਅਤੇ ਹਰਿਜਨ ਵਿਚ, ਸੰਤ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਜਨ ਦੀ ਅੰਕ-ਉਪਮਾ 101, 108, 1008 ਲਿਖ ਕੇ ਕਰਨੀ ਕਰਾਉਣੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ:-
ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ....., ਹਰਿ ਜਨ, ਹਰਿ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ....., ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰ ਨਾਹੀ, ਹਰਿ ਹਰਿਜਨ ਦੋਇ ਏਕ ਹਰਿ..,

ਅਤੇ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੇ ਜਾਨੂ॥ ਪੰਨਾ (964)
ਜੇਕਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੰਕਾਂ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਅਵਗਤ ਹਨ, ਫਿਰ
ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ, ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਅੰਕ ਉਪਮਾ ਅਧੀਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ
ਸਕਦਾ ਹੈ- ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕ ਹਰਿ ਹੀ ਜੇਹਿਆਹੈ, ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ
101, 108 ਜਾਂ 1008 ਕਿਉਂ ਬਣੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਲੋਕ?

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਭਾਈ
ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਵਲ ਮੌੜਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ
ਆਪਣੇ ਲੱਗੇ, “ਗੁਰਮੁਖੇ! ਸਟੇਜ ‘ਤੇ ਇਕ ਨਾਟਕ ਖੇਡਿਆ ਜਾ
ਰਿਹਾ ਸੀ... ਪਰਦਾ ਉਠਿਆ ਇਕ ਤਿਲਕਧਾਰੀ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ
ਕੋਈ ਗੁੰਝ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਮੰਚ ‘ਤੇ ਆਇਆ
ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਪੰਡਤ ਜੀ, ਰਾਮ ਰਾਮ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਰਾਮ।”
ਬੋਲੇ? ਜੀ ਪੰਡਤ ਜੀ ਵੇਦ ਕਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਪੰਡਤ ਹੋਰੀਂ ਕਹਿਣ
ਲੱਗੇ, ‘ਭਾਈ ਵੇਦ ਚਾਰ ਹੋਤੇ ਹੈ’। ‘ਜੀ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ?’
‘ਰਿਗਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ, ਸਾਮਵੇਦ ਅਤੇ ਅਥਰਵ ਵੇਦ।’ ਏਨੇ ਵਿਚ
ਹੀ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਭਾਰੀ ਭਰਕਮ ਵੱਡੇ ਪੱਗੜ ਵਾਲਾ ਤਿਲਕਧਾਰੀ
ਪੰਡਤ ਹੋਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਬੋਲਿਆ-

‘ਵੇਦ ਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਆਠ ਹੋਤੇ ਹੈਂ।’ ਪਹਿਲਾ ਬੋਲਿਆ, ‘ਅੱਠ
ਕਿਵੇਂ?’ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਲੱਗਾ-ਰਿਗਵੇਦ- ਵੇਦਣੀ,
ਯਜੁਰਵੇਦ-ਵੇਦਣੀ, ਸਾਮਵੇਦ-ਵੇਦਣੀ, ਅਥਰਵਵੇਦ-ਵੇਦਣੀ-ਚਾਰ
ਤੇ ਚਾਰ - 8।” ਏਨੇ ‘ਚ ਹੀ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤੀਜਾ ਘੋਨ ਮੋਨ
ਤਿਲਕਧਾਰੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ “ਓਇ
ਬੇਵਕੂਫੇ! ਵੇਦ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ!” ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਲੋ
ਗਏ- ਸੋਲ੍ਹਾਂ!! ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਲਉ ਸੁਣ ਲਉ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ-
ਰਿਗਵੇਦ-ਵੇਦਣੀ ਤੇ ਭੈਣ ਭਾਈ ਨਾਲ, ਯਜੁਰਵੇਦ-ਵੇਦਣੀ ਤੇ ਭੈਣ
ਭਾਈ ਨਾਲ, ਸਾਮਵੇਦ-ਵੇਦਣੀ ਤੇ ਭੈਣ ਭਾਈ ਨਾਲ, ਅਥਰਵਵੇਦ-
ਵੇਦਣੀ ਤੇ ਭੈਣ ਭਾਈ ਨਾਲ। ਨਾਟਕ ਵੇਖਣ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹੱਸ
ਪਏ। ਸੋ, ਗੁਰਮੁਖੇ, ਇੰਦਾਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ 101, 108, ਅਤੇ 1008
ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ
ਹੈ। ਅਗਲਾ ਅੰਕ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀਮਾਨ 100, 10 ਵੀ ਆ
ਜਾਏ, ਪੂਰੀ ਆਸ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ।
ਬਾਕੀ ਕਦੇ ਫਿਰ ਸਹੀ...

ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ (ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ) ਦਾ ਇਸ ਅੰਕ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਾਲ 4 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਨੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪੁੱਜਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ
ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਲੋਂ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਲਈ ਵੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਲਈ ਤਨ, ਮਨ, ਧੰਨ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰੋ। ਇਸ
ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ:-

1. ਅੱਜ ਹੀ ਆਪਣਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜ ਕੇ।
2. ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਮਿਤਰਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਕੇ।
3. ਆਪਣੇ ਦਸਵੰਧ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਾ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਈ ਭੇਜ ਕੇ।
4. ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਈ ਦਾਨ ਭੇਜ ਕੇ।
5. ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਈ ਇਸਤਿਹਾਰ ਭੇਜ ਕੇ।

ਮਾਇਆ ਭੇਜਣ ਲਈ ਪਤਾ:-

ਸੰਪਾਦਕ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, A/C No. 65077080586, ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਪਟਿਆਲਾ, ਸ਼ਾਖਾ
ਕਜਹੜੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਵਿਅੰਗ ਟੋਟਕੇ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੈਲਵੀ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਵਧਾਈ

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੀਕਾਰਡ ਤੋੜੇ,
ਦੇਵਾਂ ਮੈਂ ਵਧਾਈ ਸਰਕਾਰ ਤਾਈਂ।
ਢੀਠਤਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨੇ ਪਾਏ ਪੋਚੇ,
ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਤਾਈਂ।
ਲੁੱਟ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ,
ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਰਦਾਰ ਤਾਈਂ।
ਕੀ ਨਿਕਲਣਾ ਬਹਿਸ ਮੁਬਾਸਿਆਂ 'ਚੋਂ
ਕਰ ਕੈਲਵੀ ਯਾਦ ਕਰਤਾਰ ਤਾਈਂ।

ਨੇਕ ਸਲਾਹ

ਰਾਹ ਫੜੋ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦਾ ਏਸ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ,
ਸ਼ਰਮ ਚੰਦਰੀ ਖੂਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁਟੋ।
ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਫਲਤਾ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤੋ ਜੇ,
ਕਦਮ ਇੱਕ ਪੁਟੋ ਚਾਹੇ ਦੋ ਪੁਟੋ।
ਲੁੱਟ ਲੁੱਟ ਕੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਢੇਰ ਲਾਓ,
ਸੌ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਏਹਦੇ ਨਾਲ ਛੁੱਟੋ।
ਰਾਜ ਨੇਤਾ ਦੀ ਕੈਲਵੀ ਪੂਛ ਫੜ ਲਓ,
ਬਾਬੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਘੁੱਟੋ।

ਰੈਲੀ/ ਰੈਲਾ

ਜਦੋਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮੌਸਿਮ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਉਂਦਾ,
ਕਿਧਰੇ ਹੋਏ ਰੈਲੀ ਕਿਧਰੇ ਹੋਏ ਰੈਲਾ।
ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਜਿੱਧਰੇ ਮਿਲੇ ਚੋਖਾ,
ਵੋਟਰ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਓਧਰ ਚੁੱਕ ਥੈਲਾ।
ਜੱਥੇਦਾਰ ਇੱਕ ਘੋਰ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ,
ਨੀਲੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਕੱਲ੍ਹ ਜੈਲਾ।
ਲੀਡਰ ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਤੜਫਦੇ ਕੈਲਵੀ ਇਉਂ,
ਜਿਵੇਂ ਮਜਨੂਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਹਾਇ ਲੈਲਾ।

ਨਵਾਂ ਮੌਸਿਮ

ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੀ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ,
ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਹੈ ਕਾਲਿਆਂ ਦਾ।
ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ,
ਰਾਜ ਪੁੱਤਾਂ ਭਤੀਜਿਆਂ ਸਾਲਿਆਂ ਦਾ।
ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਨਾ ਰੁਕੇ ਸਾਈਂ,
ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੈ ਨਦੀ ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ।
ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਕੈਲਵੀ ਵਗੇ ਨੇਰੀ,
ਆਇਆ ਮੌਸਿਮ ਹੈ ਨਵਾਂ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਦਾ।

ਇਲਾਜ

ਬਹੁ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਇੱਕ ਬੇਬੇ,
ਡੇਰੇ ਸਾਧ ਦੇ ਆਣਕੇ ਚਰਨ ਘੁੱਟੋ।
ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਬੇਹਾਲ ਹੋਈਆਂ,
ਪਈਆਂ ਹੈਣ ਮੁਸੀਬਤਾਂ, ਦਿਲ ਟੁੱਟੇ।
ਸਾਡੇ ਘਰ ਹੈ ਓਪਰੀ ਕਸਰ ਕੋਈ,
ਦੱਬਾ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਏ ਤੇ ਚੀਕ ਛੁੱਟੇ।
ਸਾਧ ਕਿਹਾ- ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਜਲ ਪੀਵੋ,
ਜੜ੍ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕੈਲਵੀ ਰੋਗ ਪੁੱਟੋ।

ਤਬਦੀਲੀ

ਭਲੇ ਮਾਣਸ ਨੇ ਸ਼ਾਤੀ ਪਸੰਦ ਹੁੰਦੇ,
ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ ਲੜਾਈ ਕੁਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ।
ਦੁਨੀਆਂ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ,
ਰਾਜ ਮਦ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੱਤਿਆਂ ਨੂੰ।
ਕੁੜੀਆਂ ਤੱਕਣ ਲਈ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਤੁਰੇ,
ਵੇਖੋ ਰਾਂਝੇ ਅੱਜਦੇ ਵਾਹ ਕੇ ਛੱਤਿਆਂ ਨੂੰ।
ਜਦੋਂ ਕੈਲਵੀ ਚੱਲ ਪਏ ਹਵਾ ਤਿੱਖੀ,
ਓਦੋਂ ਕੌਣ ਰੋਕੇ ਝੜਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ?

ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ

ਵਿਸਾਖੀ

ਬਹਿਰ (ਹਜ਼ਜ਼ ਮੁਸੱਮਨ ਅਖ਼ਰਬ)

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,
ਇਤਿਹਾਸ ਬੜਾ ਰੌਚਕ ਹੈ ਯਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ, ਤਲਵਾਰ ਫੜੀ ਨੰਗੀ,
ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਸਜਿਆ, ਦਰਬਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਲਲਕਾਰ ਕਿਹਾ ਉਸਨੇ - ਆ ਸੀਸ ਕਰੇ ਭੇਟਾ,
ਹੈ ਕੌਮ ਗਲੇ ਪਾਉਣਾ ਮੈਂ ਹਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਇਹ ਸੀਸ ਤੇਰਾ ਦਾਤਾ ਇਹ ਜਾਨ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾ,
ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਹੈਂ, ਸਿਰਦਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਲੈ ਸੀਸ, ਪਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਬਿਠਾ ਸਾਨੂੰ,
ਸਿਰ ਕੌਮ ਲਈ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਉਪਹਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਉਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਨ, ਉਹ ਕੌਮ ਦੇ ਹੀਰੇ ਸਨ,
ਉਹ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਫਿਰ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ ਗੁਰਾਂ ਛਕਿਆ,
ਗੁਰ ਆਪ ਬਣੇ ਚੇਲਾ, ਚਮਕਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਇਨਸਾਨ ਨਵਾਂ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਪੰਥ ਨਵਾਂ ਸਜਿਆ,
ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਹੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਹਿਣ ਭਰੇ ਮੇਲੇ,
ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਲਾ ਜਿੱਥੇ .. ਇਕਰਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਝੜੀ ਲੱਗੇ,
ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

‘ਜਸ’ ਮੌਤ ਮੁੜੇ ਡਰਦੀ ਖਾ ਖੌਫ਼ ਬਸ਼ਰ ਉਸ ਤੋਂ,
ਜਿਸ ਮਨ ‘ਚ ਵਸਾ ਲੀਤਾ ਦਿਲਦਾਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ,

ਪ੍ਰੋ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੈਲਵੀ
01632-220132

ਅਣਜੰਮੀ ਅਰਜੌਈ

ਮੈਂ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਉਪਜਿਆ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ,
ਓਨ੍ਹੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨੇਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।

ਕੀ ਪਤਾ ਵਡੇਰੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ, ਤੇਰਾ ਕਰ ਦਿਆਂ ਰੋਸ਼ਨ ਨਾਂ,
ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸੜ੍ਹਦੀ ਧੁੱਪ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਤੇਰੀ ਬਣ ਜਾਂ ਠੰਡੀ ਛਾਂ।

ਪੁੱਟ ਕੇ ਇਸ ਨਿੱਕੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ, ਨਾ ਕਰ ਵਿਹੜਾ ਵਿਰਾਨ,
ਓਨ੍ਹੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨੇਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।

ਮੈਂ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾ ਕੇ ਖਾ ਲਾਂਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਰੁੱਖਾ ਸੁੱਖਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ,
ਤੂੰ ਡਰ ਨਾ ਐਵੇਂ ਖਰਚੇ ਤੋਂ, ਬਸ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਤੇਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਬਲ ਵੇ, ਕਰ ਦੇਵੀਂ ਕੰਨਿਆ ਦਾਨ,
ਓਨ੍ਹੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨੇਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।

ਜੇ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਵੀਰ ਮੇਰਾ, ਮੈਂ ਚੂਰੀ ਕੁੱਟ ਕੇ ਖੁਆਵਾਂਗੀ,
ਓਨ੍ਹੇ ਦੇ ਕੇ ਪਲੰਘ ਨਵਾਰੀ ਮੈਂ ਤਾਂ, ਭੁੰਜੇ ਹੀ ਸੌਂ ਜਾਵਾਂਗੀ।

ਤੇਰੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਨੌਕਰ ਬਣ ਜਾਂਗੀ, ਕਰ ਲੈ ਮੈਨੂੰ ਪਰਵਾਨ,
ਓਨ੍ਹੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨੇਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।

ਮਾਂ ਤਾਂ ਠੰਡੀ ਛਾਂ ਹੁੰਦੀ, ਓਹ ਜਨਮ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ,
ਉਸ ਗੋਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਡਰ ਨਾ ਕੋਈ, ਓਹ ਮੌਤ ਨੂੰ ਧੌਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕੈਸੀ ਮੇਰੀ ਅੰਮੜੀ ਏਂ, ਜਿਦ੍ਹੇ ਵਿੱਛ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ,
ਓਨ੍ਹੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨੇਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਤੋਂ,

ਤੇਰੇ ਵੱਡੇ ਹੱਥ ਨੀ ਰੋਕ ਹੋਣੇ।

ਇਸ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੋਂ ਮੇਰੀ, ਮੌਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੀ ਟੋਕ ਹੋਣੇ।

ਇਹ ਕੈਸਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੇਰਾ, ਮੈਂ ਮਾੜੀ ਤੂੰ ਬਲਵਾਨ,
ਓਨ੍ਹੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨੇਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।

ਮੈਂ ਭੋਰਾ ਭਰ ਦੀ ਜਿੰਦ ਅੰਮੀਏ, ਬੜੀ ਦੁਵਿਧਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹਾਂ,
ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਤੇਰੇ ਰਹਿਮ ਦੀ ਭੀਮ ਮੈਂ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ।

ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਹੱਥ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਭਗਵਾਨ,
ਓਨ੍ਹੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨੇਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।

ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ

9914311776

ਹੁਣ ਸ਼ੈਰਾਂ ਨਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ

ਗਾਂਜਾ, ਭੁੱਕੀ, ਅਫੀਮ, ਫੈਸੀਆ, ਹੈਰੋਇਨ, ਸਮੈਕ ਤੇ ਲਾਲ ਪਰੀ,
ਆ ਗਈ ਸੁਨਾਮੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ, ਹੁਣ ਸ਼ੈਰਾਂ ਨਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂਈ ਨੱਕ ਪੁੰਝਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਹਾਲੇ ਆਈ ਨਹੀਂ,
ਉਹ ਵੀ ਡੱਬ 'ਚ ਟੰਗੀ ਫਿਰਦੇ, ਬੋਤਲਾਂ ਅੱਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ।

ਨਸ਼ਾ ਛਡਾਉ ਕੈਂਪ ਜੋ ਲਾਉਂਦੇ ਖੁਦ ਉਹ ਆਪ ਨਸ਼ੇੜੀ ਨੇ,
ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਸਾਂ ਰੱਖੀਏ ਆਪਾਂ ਇੰਕਲਾਬ ਦੀਆਂ।

ਬਲੀ ਏਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਨਿੱਤ ਵੀਰ ਅਨੇਕਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ,
ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਉੱਠਣ ਅਰਥੀਆਂ,
ਨਿੱਤ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਖੁਆਬ ਦੀਆਂ।

ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਇਹਨੇ ਘਰ ਘਰ ਭੜਥੂ ਪਾਇਆ ਏ
ਝਾਲਾਂ ਝੱਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਇਹਦੀਆਂ, ਲਹਿਰਾਂ ਬੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀਆਂ।

ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਨ ਭੁੱਬ ਮਰੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਆਪ ਜਨਾਬ ਦੀਆਂ।

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ

9878573068

ਗਜ਼ਲ

ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਬੁਝਾਰਤ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ?
ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਚੋਂ ਗਿਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ।
ਕਦੇ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਨਾਲ।
ਮਸਲੇ ਨਵੇਂ ਮਸਲੇ ਉਲਝਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ।
ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਟਿਕ ਬੈਠਦਾ ਸੋਚਦਾ ਸੱਚ ਦੀ ਗੱਲ।
ਝੂਠ ਤੇ ਕੁਫਰ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ।
ਇਹ ਉਹ ਗੁਜਰੀ ਹੋਈ ਤਵਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ।
ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ।
ਖਰਾ ਸੱਚ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ, ਮੌਤ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
ਜਿਓਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਹਵਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ।
ਕਦੇ ਹਵਸ਼ ਕਦੇ ਪੈਸਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਦਰ ਉਲਝਾ ਰਿਹੈ।
ਫੇਰ ਵੀ ਸ਼ੋਹਰਤ ਹੀ ਅਪਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ।
ਕੋਈ ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਇਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ।
ਤੇ ਕਿਸਦੇ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾਅ ਤੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ?
ਕਿਉਂ ਝਗੜੇ ਝਮੇਲੇ ਕਰ ਰਿਹੈ ਖੁਦ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ।
ਠੰਡੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੋਸਤੋ ਗਰਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਮੀ?

ਅਮਨਦੀਪ 'ਅਮਨ'

9781867016

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਬੇਲੀਆ

ਜੱਟਾਂ! ਵਾਢੀਆਂ ਦੇ ਵੱਜ ਗਏ ਢੋਲ।
ਕਿਸ ਗੱਲੋਂ ਹੁਣ ਕੀਤੀ ਐ ਤੂੰ ਘੋਲ?
ਵੱਢ ਵੱਢ ਢੇਰ ਤੂੰ ਲਗਾ ਦੇ ਬੇਲੀਆਂ।
ਬੱਲੇ ਓਏ! ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਬੇਲੀਆ।

ਤੇਰੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਮੇਲੁਦਾ।
ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਨਾ ਖੁਦਾਈ ਏਹ ਖੇਲੁ ਦਾ।
ਮੀਂਹ, ਨੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਬੇਲੀਆ।

ਭਰੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਟਹਿਕਦੇ ਕਮਾਦ ਨੇ।
ਅਮਰੂਦ-ਕਿੰਨੂਆਂ ਦੇ ਭਰੇ ਵੇਖ ਬਾਗ ਨੇ।
ਮਜਾ ਚੱਖ ਕੇ ਪਿਆਰ ਤੂੰ ਵੰਡਾ ਬੇਲੀਆ।

ਡੂੰਘੀ ਮਾਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।
ਵਿਹਲਤ ਲੋਟੂਆਂ ਦੀ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥੀ ਚਾਂਦੀ ਐ।
ਹੋਸ਼ ਕਰ ਤੇ ਸਿਆਣਪ 'ਚ ਆ ਬੇਲੀਆ।

ਐਰੇ-ਗੈਰੇ ਸਭ ਖਰਚ ਘਟਾ ਲੈ ਤੂੰ।
ਨਾਲ ਸੰਜਮ ਦੇ ਵਕਤ ਟਪਾ ਲੈ ਤੂੰ।
ਗੀਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬੁਲੀਂ ਨਚਾ ਬੇਲੀਆ।

ਤੇਰੀ ਰਹੇ ਸਰਦਾਰੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਓਏ।
ਲੋਹਾ ਮੰਨਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇਰਾ ਰਹਿਣ ਓਏ।
ਰਾਝਾਂ-ਹੀਰ ਦਾ ਨਿਆਰਾ ਤੂੰ ਕਹਾ ਬੇਲੀਆ।

ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਕਮਾਈ ਕਠਨ ਤੇਰੀ ਹੈ।
ਤੇਰੇ ਕਾਜ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰੇ ਕਾਨੀ ਮੇਰੀ ਹੈ।
ਕਲਮ ਆਜ਼ਾਦ ਦੀ ਤਰਾਨੇ ਰਹੀ ਗਾ ਬੇਲੀਆ।
ਬੱਲੇ ਓਏ! ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਬੇਲੀਆ।

ਰਣਜੀਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕਾਝਲਾ
9464697781

ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ

ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਬਹੁਤਾ ਦਾਤੇ, ਵੰਡ ਵੰਡ ਖਾਈਦਾ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਉਡਾਈਦਾ।

ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ, ਅਰਮਾਨ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਨੇ।
ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਉਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨੇ।
ਤੱਪੇ ਹੋਏ ਤਨਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਪਾਈਦਾ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ .....

ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ, ਰੱਬ, ਮੌਤ, ਭੁਲਿਆਂ।
ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਣੇ ਪਾ, ਫਿਰੋਂ ਐਵੇਂ ਫੁੱਲਿਆ।
ਦਿੱਤੀ ਜੀਹਨੂੰ ਦਾਤੇ ਸਜਾ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸਤਾਈਦਾ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ .....

ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਇਸ, ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਏ ਨੇ।
ਹੋਇਆ ਕੀ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਘਰ ਜਾਏ ਨੇ।
ਕਿਹੜਾ ਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਡਰਾਈਦਾ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ .....

ਅਮਰੀਕ ਵਾਂਗ ਬਣ ਤੂੰ ਵੀ, ਦੁੱਖੀਆਂ ਦੀ ਦਰਦੀ।
ਸਾਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵੇਖੀਂ ਇੱਜ਼ਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ।
ਮਿੱਟ ਜਾਂਦੀ ਭੁੱਖ ਜਦੋਂ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰਜਾਈਦਾ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ .....

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਬੰਦੇ ਦੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਲਈ ਪਈ ਮਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ

ਸਭ ਦੇ ਘਰ 'ਚੋਂ ਖਤਮ ਹੋਈ ਛਣਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਸਭ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਦੁਸ਼ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ,
ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹੈ ਅਸਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਨਾਲੇ ਸਭ ਨੇ ਛੇਕ ਦਿੱਤੀ ਅਖਬਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਏ ਗੱਦਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ,
ਗੱਦੀਆਂ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਹੋਏ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ,
ਦੇਖ ਲਵੋ ਜੀ ਕਿੰਨੇ ਮਤਲਬਗਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ,
ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਲਈ ਦੇਂਦੇ ਨੇ ਲਲਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਮਾਂ ਸਾਡੀ ਜੇ ਰੁਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਹਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਕੀ ਜੀਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮੈਂ ਨਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਮਰੀ ਜ਼ਮੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਈ ਨਾ ਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਬਹੁਤੇ ਬੋਲੀ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਲਾਚਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ,
ਬੰਦੇ ਦੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਲਈ ਪਈ ਮਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਖੂਬ ਬਹਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ,
ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਮਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ?
ਅਸੀਂ ਵੀ ਬੋਲੀ ਸਾਂਭ ਲਈ ਏ ਖੁਦਦਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਕੰਬੋਜ
ਹਰਿਆਣਾ

ਚਾਰ ਮੁਏ ਤੋਂ ਕਿਆ ਭਇਆ

ਸ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸੈਂਟਰਲ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਤੇ ਕਸਟਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ)

ਮਹਾਂ ਕਾਵਿ ਦੇ ਕਵੀ ਸ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੋ ਉਪਰੋਕਤ ਮਹਾਂ ਕਾਵਿ ਹਰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਜੋੜ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ।
ਸੰਪਾਦਕ

ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ 'ਚ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ

ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਫੌਜ

ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗਣੀ

- 21- ਕਰਕੇ ਹਿੰਮਤ, ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਅਗੇਰੇ ਹੋਇਆਂ,
ਦਸਤ-ਬਸਤ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਂਵਦਾ।
ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਦਰ ਆਇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਦਰਾਂ ਦੇ ਉਤੇ,
ਬੂਹੇ ਤਾਈਂ ਤੋਤਨੇ ਦੀ ਬਣਤ ਬਣਾਂਵਦਾ।
ਰੋਕਣਾ ਪਵੇਗਾ ਹੁਣ ਜਾਇਕੇ ਬਾਹਰ ਉਹਨੂੰ,
ਸ਼ੇਰਾਂ ਉਤੇ ਲੇਲਿਆਂ ਦਾ ਵੱਗ ਗੁਰਰਾਂਵਦਾ।
ਰੁਖਸਤ ਦੇਵੇ ਘੜੀ ਆਈ ਫਿਦਾ ਹੋਵਣੇ ਦੀ,
ਅਬੂ-ਸਿਤਮ ਸਿਰਾਂ ਉਤੇ ਮੰਡਰਾਂਵਦਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ

- 22- ਬਾਗ਼ ਬਾਗ਼ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ ਸੁਣ,
ਦਿਲੇ-ਫ਼ਰਿਆਦ ਸਾਹਵੇਂ ਖੜੇ ਜਾਂ-ਨਿਸਾਰ ਦੀ।
ਗਲੇ ਥੀਂ ਲਗਾਏ ਥਾਪੀ ਦੇਵਦੇ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਤਾਈਂ,
ਮਰਜ਼ੀ ਏ ਏਹੋ ਮੇਰੇ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਦੀ।
ਸਵਾ ਲੱਖ ਤਾਈਂ ਅੱਜ ਇੱਕ ਨੂੰ ਲੜਾਵਣਾ ਏ,

ਵੇਖੇਗਾ ਕਮਾਲ ਜਗ ਖੰਡੇ ਵਾਲੀ ਧਾਰ ਦੀ।
ਰੁਖਸਤ ਦੇ ਕੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ,
ਬਿੱਜ ਸਿਉਂ ਚਮਕ ਪੈਂਦੀ ਤੇਗ਼-ਏ-ਖ਼ਮਦਾਰ ਦੀ।

ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ

ਗੜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ

- 23- ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ,
ਖੋਲ੍ਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਕੀਤਾ ਜੰਗ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਜੀ।
ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੋਲ ਨਿਕਲੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ,
ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਉਤੇ ਟੁੱਟਦੇ ਜਿਉਂ ਬਾਜ਼ ਜੀ।
ਗੱਤਕੇ ਸਮਾਨ ਤਲਵਾਰ ਚੱਲੇ ਸੂਰਿਆਂ ਦੀ,
ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਨਾ ਸਮਝ ਆਇਆ ਰਾਜ਼ ਜੀ।
ਵੱਢ ਵੱਢ ਸਿਰ ਸੁੱਟੇ ਵਾਂਗ ਹਿਦਵਾਣਿਆਂ ਦੇ,
ਨਿਕਲੇ ਨਾ ਮੂੰਹੋਂ ਜ਼ਰਾ ਫੁਫ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜੀ।

ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ

- 24- ਘੁੰਮਦੀ ਖੜਗ ਵਾਂਗ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਵੇਖ ਉਦੂ,
ਹੋ ਗਏ ਚਕਿਤ, ਨੈਣ ਹਿੱਲਣੇ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ।

ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਨਿਗੂ ਜਾਵੇ, ਮੌਤ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ,
ਚੱਲਦੀ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਤੇ ਫਿਕਰ ਭਾਰੀ ਪੈ ਗਏ।
ਡਰ ਡਰ ਭੱਜਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚੋਂ ਅਨੇਕ ਯੋਧੇ,
ਕਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਡਹਿ ਗਏ।
ਫੂਪਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ,
ਸ਼ੇਰਾਂ ਤਾਈਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਵਾਂਗੂ ਸ਼ਹਿ ਗਏ।

ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਕਤਲਾਮ

- 25- ਵੱਢ ਵੱਢ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਢੇਰ ਸੀ ਲਗਾਇ ਦਿੱਤੇ,
ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਫੀਲ ਜੀਕੂੰ ਪੇੜਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਾਂਵਦੇ।
ਇਕੋ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਪਾਰ ਸੀ ਬੁਲਾਇ ਦੇਂਦੇ,
ਐਸਾ ਕਤਲਾਮ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਮਚਾਂਵਦੇ।
ਤੜਫਣ ਲੇਖਾਂ, ਪੈਂਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਫੁਵਾਰੇ ਵਿਚੋਂ,
ਗੜੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਵਾਰੇ ਵਾਰੇ ਜਾਂਵਦੇ।
ਖੂਨ ਦਾ ਬਹਰ ਜਾਪੇ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਸਾਰਾ,
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਸੀ ਪਾਂਵਦੇ।

ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ

- 26- ਸਿਤਮ-ਆਜ਼ਾਰ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸੰਘਾਰ ਕੇਤੇ,

ਸਭੇ ਸਿੰਘ ਟੁਰ ਚੱਲੇ ਦੇ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ।
ਪਿੱਠਾਂ ਨਾਲ ਪਿੱਠਾਂ ਜੋੜ ਐਸੀ ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੀ,
ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਯਾਦ ਆਇ ਗਈਆਂ ਨਾਨੀਆਂ।
ਹਿੰਦ 'ਚੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇ ਦਿੱਤਾ,
ਰੰਡੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਰੋਣ ਮੁਗਲਾਣੀਆਂ।
ਧੰਨ! ਧੰਨ! ਮਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਏ ਐਸੇ ਸੁੱਤ ਸੂਰੇ,
ਛੱਡਗੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਅਮਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ।

ਹਾਲ ਜੰਗ-ਏ-ਮੈਦਾਨ ਦਾ

- 27- ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਯੋਧੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਤੜਫ ਰਹੇ,
ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਪਏ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ।
ਭਰਦੇ ਸਿਸਕੀਆਂ ਸੀ ਮੀਨ ਜੀਕੂੰ ਨੀਰ ਬਾਝੋਂ,
ਗਿਰਝਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨ ਦੇ।
ਕਰ ਕਰ ਹੱਥਾਂ ਥੀਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਜਲ ਮੰਗਦੇ ਸੀ,
ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਣ ਕੁਝ ਨਾਲ ਉਹ ਜੁਬਾਨ ਦੇ।
ਵਿਲਕ ਵਿਲਕ ਕਰ ਰਹੇ ਯਾਦ ਮਾਵਾਂ ਤਾਈਂ,
ਸਾਰ ਕੌਣ ਲਵੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਭਗਵਾਨ ਦੇ।

9814710668

ਲੋੜ ਹੈ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾ ਲਈ

ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵੱਲੋਂ ਜੋਰਦਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਅੱਜ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਹਰ ਪਿੰਡ, ਕਸਬਾ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾ ਬਣਾਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਮੂਹ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਕੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ/ਬੁਧੀਵਾਨ ਪਾਠਕ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਜਾਂ ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਜੀ,
ਸੰਪਾਦਕ ਸਾਹਿਬ,
ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ।
ਗੁਰ ਫਤਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ ਜੀ।

ਤੁਹਾਡੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ
ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ
ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ
ਮੁਬਾਰਕਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਵੀ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
ਤੁਸੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖ
ਸਕੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਰਚਨਾਵਾਂ
ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ
ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕਿਆ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਥਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਖੋਜ
ਕਰੋਗੇ। ਤਕਲੀਫ਼ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ
ਕਰਾਂਗਾ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ,
ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ
9463542896

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਜੀ,
ਗੁਰ ਫਤਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ ਜੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨਿਰੰਤਰ ਦਾਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੜਾ
ਹੀ ਕਾਬਲ-ਏ-ਤਰੀਫ਼ ਕੰਮ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਨੂੰ ਢੇਰ
ਸਾਰੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਤੌਫੀਕ਼ ਬਖਸ਼ੇ।

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਫੁਲਵਾੜੀ
ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਲੱਗਿਆ।

ਕਾਸ਼! ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੌਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ
ਸਾਂਭਿਆ ਹੁੰਦਾ।

ਖ਼ੈਰ! ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਕਹਾਣੀਆਂ
ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਾ
ਜੀ।

E-Mail ਜ਼ਰੀਏ ਵੀ ਕੁਝ ਮੈਟਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ
ਆਪ ਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਹੁਣ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ
ਕੁਝ ਭੇਜਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਆਸ
ਨਾਲ।

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਖ਼ਾਂ
9815758466

ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਵੈੱਬ ਸਾਈਟ

www.bhaiditsinghpatrika.com ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਵੈੱਬ ਸਾਈਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਅੰਕ ਵਾਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ **upload** ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਤ
ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕ

ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ	ਨਾਮ ਪਿਤਾ ਜੀ/ ਮਾਤਾ ਜੀ	ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ	ਸੁਪਰਨੀ (ਮਹਿਲ)	ਸੰਤਾਨ	ਸਮਕਾਲੀ ਹੁਕਮਰਾਨ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ	ਮਹਿਤਾ ਬਾਲੂ ਚੰਦ ਜੀ (ਕਹਿਆਟ ਦਾਸ ਜੀ) ਕ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ	ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ (ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ) ਪਾਕਿਸਤਾਨ	ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ	ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ	ਬਹਿਲਲ, ਸਿਕੇਤਰ ਇਸ਼ਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਬਾਬਰ ਤੇ ਹਮਾਫ਼ੂ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ	ਗੁਰੂ ਮੱਲ ਜੀ ਦਇਆ ਕੌਰ ਜੀ	ਮੱਤੋ ਦੀ ਸਰਾਇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	ਖੀਵੀ ਜੀ	ਦਾਸੂ ਜੀ, ਦਾਤੂ ਜੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ, ਅਟੀਖੀ ਜੀ	ਹਮਾਫ਼ੂ, ਖਰਬਾਹ ਸੂਰੀ, ਇਸਲਾਮ ਬਾਹ ਸੂਰੀ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ	ਤੋਜ ਭਾਨ ਜੀ ਸੁਲਖਣੀ (ਲਛਮੀ) ਜੀ	ਬਾਸਰਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਜੀ	ਮੋਹਨ ਜੀ, ਮਿਹਰੀ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਦਾਨੀ ਤੇ ਭਾਨੀ ਜੀ	ਫੀਬਿਜ ਸਾਹ ਮੁਹਿੰਦਰ ਆਦਿਲ ਸਾਹ ਹਮਾਫ਼ੂ, ਅਕਬਰ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ	ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦਇਆ ਕੌਰ ਜੀ	ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਲਾਚੋਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)	ਭਾਨੀ ਜੀ	ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ, ਮਹਾਦੇਵ, ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ	ਅਕਬਰ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਭਾਨੀ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਗੰਗਾ ਜੀ	ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਅਕਬਰ, ਜਹਾਂਗੀਰ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੰਗਾ ਜੀ	ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਫਾਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਮਹਾਦੇਵੀ ਜੀ	ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਅਟੀ ਰਾਇ, ਅਟਲ ਰਾਇ, ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਜ ਮੱਲ, ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ	ਜਹਾਂਗੀਰ ਸਾਹ ਜਹਾਨ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ	ਕੀਰਤਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੋਪੜ	ਕੋਟ ਕਲਿਆਣੀ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ	ਰਾਮ ਰਾਇ, ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ	ਸਾਹ ਜਹਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ	ਕੀਰਤਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੋਪੜ	.....	.....	ਅੰਗਰੇਜ਼
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਗੁਜਰੀ ਜੀ	ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ	ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ (ਬਿਹਾਰ)	ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਮੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ	ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਸੁਭਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਵਰਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਹਾਦਰਸਾਹ
ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	.....	ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	.....	.....	.....

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

0172-2609388, 93161-33498

PARAMJIT MEHTPURI (CONSULTANT)

(LIC OF INDIA)

LIC'S KOMAL JEEVAN

FOR BRIGHT FUTURE OF YOUR CHILD. A MONEY BACK POLICY FOR CHILDREN WITH GUARANTEED ADDITION.

MINIMUM AGE AT ENTRY	- 0 YEAR (LBD)
MAXIMUM AGE AT ENTRY	- 10 YEARS
MATURITY AGE	- 26 YEARS
MINIMUM PREMIUM PAYING TERM	- 8 YEARS
MAXIMUM PREMIUM PAYING TERM	- 18 YEARS

MONEY BACK

AGE	18	20	22	24	26
%	20%	20%	30%	30%	GUARANTEED ADDITION +LOYALTY ADDITION

UNIQUE FEATURES:-

1. MONEY BACK POLICY (ONLY FOR CHILDREN)
2. THE PAYMENT OF PREMIUM CEASES AT THE COMPLETION OF 17 YEARS OF AGE.
3. IDEAL GIFT FOR YOUR CHILD
4. FATHER CAN PROPOSE. MOTHER ALSO CAN PROPOSE. IF SHE HAS HER OWN INCOME.
5. PREMIUM WAIVER BENEFIT IS AVAILABLE.
6. RISK COVERAGE AFTER COMPLETION OF 7 YEARS.

RKM HOUSING LTD.

Corp. Off : - SCO 673, IInd Floor, Sector 70, Mohali
Phone No. 0172-4655654, 4655653, Email: rkmhousing@gmail.com
Fax: 0172-4655654, website: www.rkmhousing.com

**ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ
ਕਵੀ ਦਰਵਾਰ 23-4-2011 ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ।**

**ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ (21 ਅਪ੍ਰੈਲ) ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ
6 ਤੋਂ 16 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ**

Children creative Theater and film art society (A society for children welfare and Promotion)

ਵੱਲੋਂ 23-4-2011 ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ 7.30 ਤੋਂ 9.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ.) ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸੈਕਟਰ 42 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਕਰਨਗੇ। ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਰੁੱਟ ਵਰਤੇਗਾ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਭਾਰਦਵਾਜ
ਪ੍ਰਧਾਨ

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ

Children creative Theater and film art society

Children creative Theater and film art society

ਮਈ ਅੰਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਲੜੀਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕ- ਗਿਆਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀ

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਣ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀ ਗਿਆਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ ਡਾ- ਦਿਆਲਪੁਰ ਸੋਢੀਆਂ ਤਹਿ- ਰਾਜਪੁਰਾ ਜਿਲਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ 1981 ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਦਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਈ 2011 ਅੰਕ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਭਾਈ ਇੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਛਾਪੀ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗੀ। ਗਿਆਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਕੇ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਗੱਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਅਜੇਹੇ ਸਭ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਗਿਆਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਪੋਰਟਸ ਐਸ ਸੀ ਓ ਨੰ.6 ਸੈਕਟਰ 15-ਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਲੜੀਵਾਰ ਛਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਗੁਰਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ
ਪੱਟੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਇਆ

ਸੁਭਾਗੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ
ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ
ਹੋਏ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਕਮੇਟੀ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ
ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ
(ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

ਜਿੱਥੇ ਅੱਜ ਦੇ ਚਮਕ ਚਮਕ ਵਾਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹਾਂ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ, ਲੋਕ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਸ, ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਬੀਬਾ ਰਾਜਬੀਰ ਕੌਰ ਪੁੱਤਰੀ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਲਹੌਰਾ ਸਿਲਾ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਨਾਲ ਸੁੱਭ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਚਰਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚੜਿਆ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਜ਼-ਦਹੇਜ਼, ਸਮਾਜਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਏ ਇਸ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਿਹੜਕਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲਾਡੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਰਾ, ਯਾਲਗੀ, ਘੋੜੀ, ਬੈਂਡ-ਵਾਜੇ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਮਰਿਯਾਦਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੰਪੂਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰੂਪਰੇਕਤਾ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੋਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਫ਼ੀਸਰ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸੁਭਾਗੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਵਿਸ਼ਵ ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੱਪ 2011 ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਿਆ। 30 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਦੂਜੇ ਸੈਮੀਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ 29 ਦੌੜਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਯੂਸਫ ਰਜਾ ਗਿਲਾਨੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮੈਚ ਵਿੱਚ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੋ ਨਿਭਾਇਆ। ਦੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਮੈਚ ਵੇਖਿਆ। ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਜਨੂੰਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿੱਤ ਉਪਰੰਤ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਗਈ। ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲਾ 2 ਅਪ੍ਰੈਲ 2011 ਨੂੰ ਮੁਬੰਈ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੰਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇ ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ।

ਮੈਚ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਝਲਕੀਆਂ